

Základy spalování

- Palivo, druhy, palivové zdroje a jejich spotřeba
- Tuhá paliva, vlastnosti, charakteristiky
- Charakteristika kapalných a plyných paliv
- Energetická hodnota paliva, spalné teplo, výhřevnost
- Statika spalování tuhých a kapalných paliv
- Statika spalování plyných paliv
- Součinitel přebytku spalovacího vzduchu
- Nedokonalé spalování, Ostwaldův trojúhelník
- Tvorba znečišťujících látek při spalování
- Tvorba a snižování emisí NO_x
- Tvorba a snižování emisí SO_2 , CO a tuhých látek
- Tvorba a snižování emisí CO_2
- Základní typy spalovacích zařízení
- Účinnost spalování a spalovacích zařízení

Rozdělení paliv

Podle stáří :

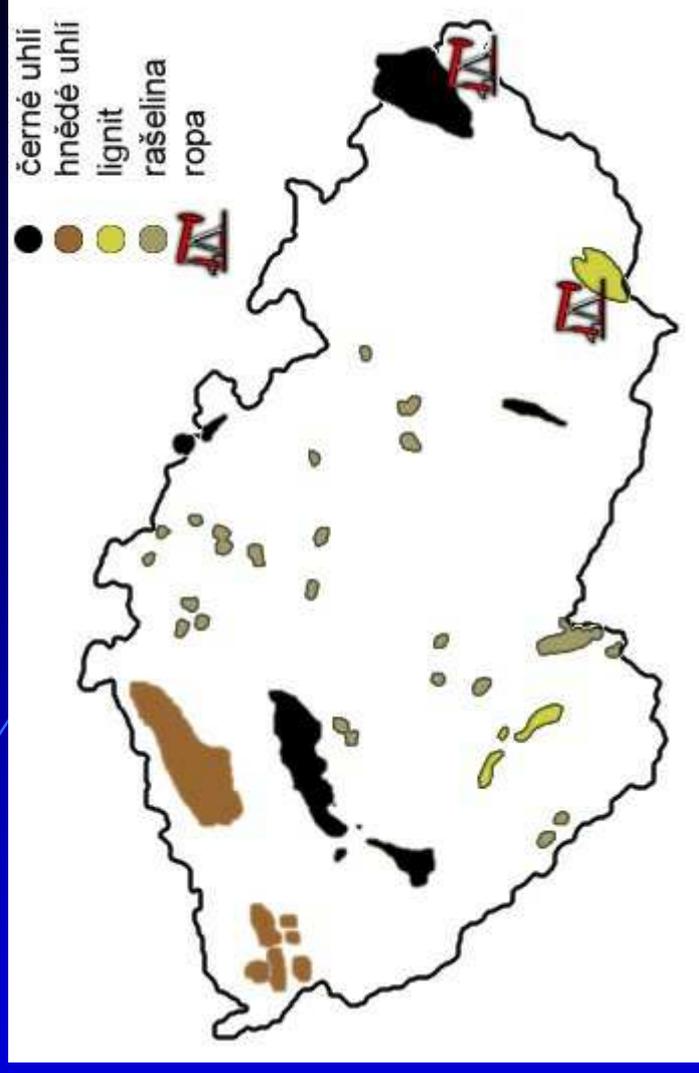
- fosilní – uhlí, plyn
- recentní – dřevo, biomasa

Podle skupenství :

- tuhá
- kapalná
- plynná

Podle původu :

- přírodní
- umělá
- ušlechtilá paliva
- chemické suroviny

Zásoby paliv

Záleží na výkupní ceně

Velikost zásob:

- uhlí – 150-200 let 75 %
- ropa – 40 – 50 let 14 %
- zemní plyn – 50 – 70 let 11 %

Charakteristiky uhlí

- ✓ výhřevnost hořlaviny uhlí
- ✓ výhřevnost prchavé hořlaviny
- ✓ reologické (deformační) vlastnosti popela
- ✓ granulometrie surového uhlí a prášku
- ✓ melitelnost uhlí
- ✓ napuchavost
- ✓ spékavost
- ✓ náchylnost k samovznícení na skládce a v zásobníku
- ✓ homogenita paliva

Fyzikální vlastnosti uhlí

- ✓ spalné teplo
- barva
- lesk
- skutečná a zdánlivá měrná hmotnost
- pevnost, tvrdost, křehkost, lom, štěpnost
- měrné teplo
- tepelná a elektrická vodivost
- dehtovitost
- obsah huminových kyselin (vznikají rozkladem organických látek)
- koksovateľnost

Rozbor paliva

Hrubý rozbor

- běžně se provádí v elektrárnách a teplárnách
- zaměřen pouze na obsah vody, popeloviny a hořlaviny

$$h + A + w = 1$$

kde:

- h** obsah hořlaviny v palivu
- A** obsah popeloviny v palivu
- w** obsah vody v palivu

Rozbor paliva

Prvkový (elementární) rozbor hořlaviny

- záležitost laboratoří, výjimečně i elektráren a tepláren
- prchavá hořlavina – není možno provést analýzu
- hořlavina – aktivní prvky – C, H, S
  - pasivní prvky – N, O

$$C + H + N + O + S_{spal} = 1$$

kde:

C, H, N, O, S   procentuální obsah prvků v hořlavině uhlí

Hrubý rozbor uhlí

uhlí v původním stavu (surové, těžené)			
přítěž (balast)		hořlavina U (uhelná hmota)	
voda veškerá W_t^r	popelovina M		
voda hrubá W_{ex}	zbylá W_h	sušina	
	popel A^r	ΔV	prchavá hořlavina
			zdanlivá prchavá h. V
			zdanlivá hořlavina
			tuhy uhlík C_{fix}

Hořlavina

- vytvořila se z hořlavých původních organických látek
- podíl prchavé a neprchavé hořlaviny určuje koksovací zkouška
- ochlazením prchavých složek se získá karbonizační plyn, dehet a voda
- tuhý zbytek po koksování vzorku je tvořen neprchavou hořlavinou (tuhým uhlíkem) a popelovinami přeměněnými při žhání
- výhřevnost hořlaviny Q^h_i [kJ.kg⁻¹] má prakticky konstantní hodnotu pro určitý revír
- příklady výhřevností hořlaviny různých paliv

Palivo	Q^h_i [kJ.kg ⁻¹]	Palivo	Q^h_i [kJ.kg ⁻¹]
Dřevo	17 600	Kladenské uhlí	31 000
Lignity	26 000	Svatoňovické uhlí	33 500
Rašeliny	24 800	Ostravské uhlí	34 400
Vysokopecní koks	33 300	Plynárenský koks	33 300

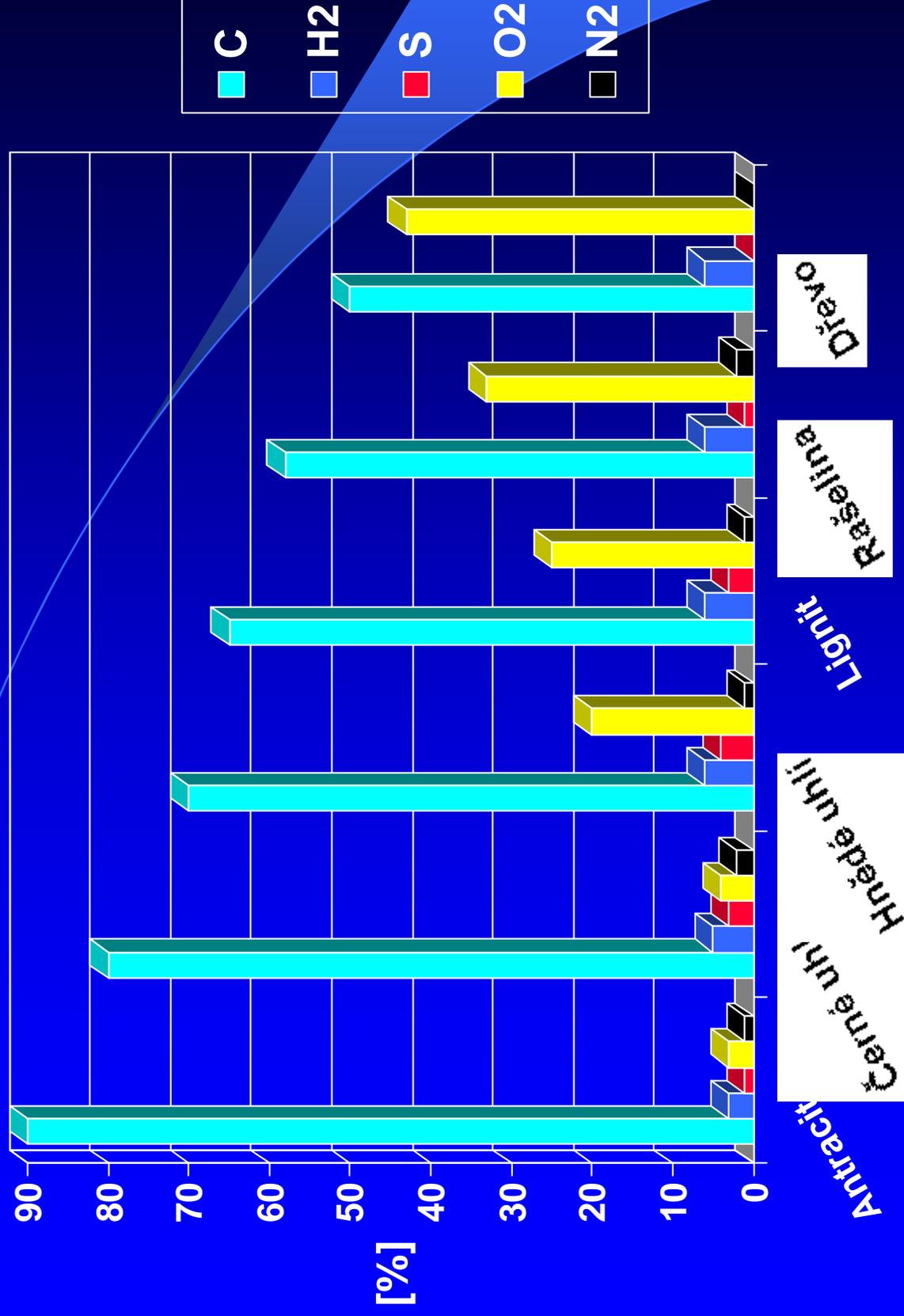

Složení hořlaviny tuhých paliv

Složka hořlaviny %	Antracit	Uhlí		Lignit	Rašelina	Dřevo
		černé	hnědé			
C	90-93	72-92	64-77	61-69	54-61	49-51
H ₂	2-4	4-6,3	4-7,8	5-5,8	5,5-6	6
S	0,5-2	2-16	0,5-7,5	1,5-8	0,3-0,5	0,03
O ₂	2-4	0,5-7	14-27	22-28	33-34	42-44
N ₂	1-1,2	1-1,8	0,6-1,3	0,7-1,3	2,2-2,5	0,2-0,5

Složení hořlaviny v grafu

Prchavá hořlavina

Prchavá hořlavina V^{daf}

- množství plynné látky uvolněné z hořlaviny zahříváním za nepřístupu vzduchu při 300-800 °C
- obsah závisí na geologickém stáří (stupeň prouhelnatění paliva)
- geologicky starší palivo má menší prchavou hořlavinu
- uhlí s velkou prchavou hořlavinou se snadno vzněcuje, ale obtížně vyhořívá

Palivo	V^{daf} [%]	Palivo	V^{daf} [%]
Koks	0 až 5	Hnědé uhlí	45 až 60
Antracit	5 až 10	Rašelina	60 až 73
Černé uhlí	10 až 45	Dřevo	73 až 88

Obsah vody

- geologicky starší uhlí obsahuje méně vody
- při spalování voda zvětšuje objem spalin a tím i komínovou ztrátu
- snižuje spalovací teplotu
- prodlužuje dobu zapalování paliva
- vlhké palivo se špatně mele (vyžaduje předsoušení)
- větší vlhkost spalin zvyšuje rosný bod (nebezpečí koroze teplosměrných ploch na konci kotle)
- vlhké palivo v zimě může až zamrznout
- voda je vázána různým způsobem
- rozdělení jednotlivých druhů vod udává norma ČSN 44 1350

Druhy vod v palivu

Přimíšená voda

- po vytěžení, lze ji odstranit mechanicky - filtrací, odstředěním (např. kaly nebo praná uhlí)

Povrchová voda

- voda ulpívající na povrchu zrn paliva, odstraňuje se mechanicky nebo odsátím filtračního papíru

Hrubá voda

- voda odpařující se při volném vysýchání rozdrčeného vzorku na vzduchu (do 40 °C, vlhkost vzduchu cca 50%)

Hygroskopická (zbytková) voda

- voda kapilárně vázaná (zbytek po odpaření hrubé vody)
- uvolňuje se sušením analytického vzorku paliva (zrno pod 0,2 mm) za zvýšené teploty při 105 °C

Druhy vod v palivu

Volná voda

- celkový obsah vody přimíšené - povrchové a hrubé

Veškerá voda

- celkový obsah vody přimíšené, hrubé a zbytkové

Hydrátová voda

- krystalová voda minerálů, voda chemicky vázaná na popeloviny, běžně se neurčuje, uvolní se při teplotách rozkladu paliva

Okludovaná voda

- chemicky vázaná na hořlavinu , běžně se neurčuje, je zahrnuta v prchavé hořlavině a uvolní se rovněž až při teplotách rozkladu paliva

Popelovina

- minerální složky v palivu
- převážně komplexní křemičitany hliníku, hořčíku, vápníku, železa, sodíku a draslíku
- volný SiO_2 , uhličitán vápenatý, hořečnatý a železnatý, sulfáty, kyslíčníky železa
- malá množství alkalických kovů
- řada jiných minerálů ve stopových množstvích
- *vlastní (vnitřní) popelovina*
  - syngenetická - pochází z rostlin, je v hořlavině rovnoměrně rozptýlena, je jí asi 2%
  - epigenetická – zanesena do uhlí během geologických změn a její množství kolísá
- *přimíšená (vnější) popelovina*
  - hlušina nadloží, mezivrstev a podloží způsobná těžbou uhlí
  - proplástky – uhlí obsahující velký podíl přimíšených popelovin
  - přimíšená popelovina se při zvýšených požadavcích na kvalitu uhlí odstraňuje

Popel

- vzniká spalováním a postupným zahříváním popelovin, mění se jejich složení i hmotnost
- hmotnost popeloviny a popela se liší v důsledku ztráty hydrátové vody, úniku některých prchavých kyslíčků, oxidace nebo rozpadů některých minerálů při teplotách nad 400°C
- změny a reakce probíhají převážně v oxidačním prostředí, čímž vzniká směs kyslíčků
- SiO_2 , Al_2O_3 , FeO , CaO , MgO , Na_2O , K_2O , MnO , TiO_2 , P_2O aj.
- popel může obsahovat stopové prvky As, B, Be, Ge, Pg, Cd, Au, Ni, Ba, Se, Zn, V, Zr, U aj.
- škvára - při spalování dosáhl popel teploty tavení a nastalo spojení zrn ve větší celky
- struska - minerální zbytky paliva po spálení nad teplotou tečení popela, tvoří sklovitou hmotu
- popílek - drobné minerální částice unášené spalinami (výsyvky kotlů, se spalinami z kotle)

Definice charakteristik uhlí

Frakční charakteristika

- procentuální hmotnostní podíly zrn Y_x v určitém rozsahu velikosti zrn

Zbytková (rozseková) charakteristika

- procentuální podíl zrn, která zůstanou na síť příslušné velikosti

$$R_x = \frac{\Delta m_{(x \text{ až } x_{\max})}}{m_{\text{celk}}}$$

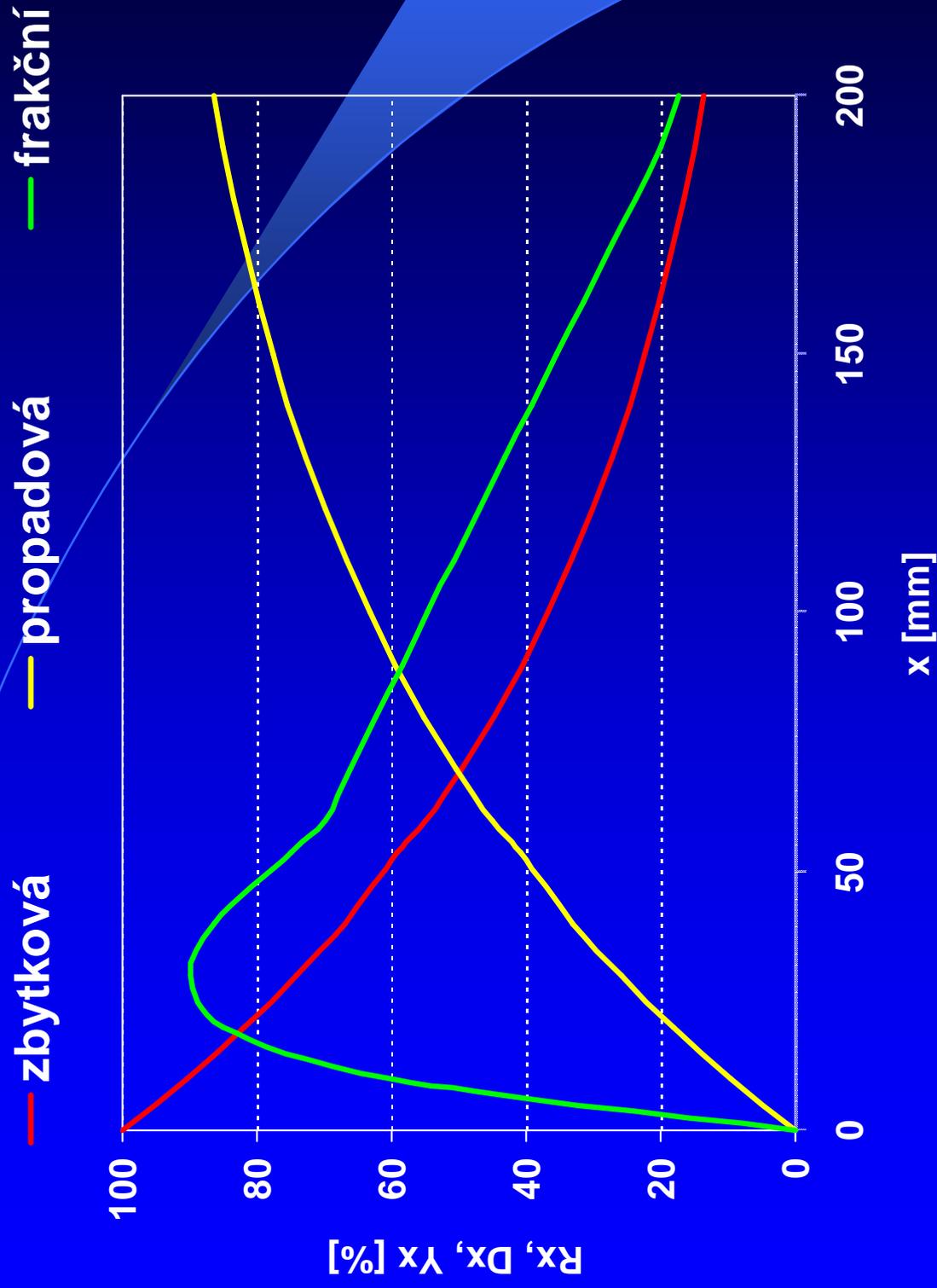
Propadová charakteristika

- komplementární ke zbytkové charakteristice
- procentuální podíl zrn, která propadnou sítem určité velikosti

$$D_x = 100 - R_x \quad [\%]$$

Charakteristiky uhlí

Rozsekový zákon

Zbytková charakteristika

- vyjadřuje se empirickým vzorcem, který dosti matematicky přesně vystihuje charakter rozsevového zákona. Výpočetní vzorec je Rosinův-Rammlerův

$$R_x = e^{-bx^n} = e^{-(x/x_0)^n} \quad [kg.kg^{-1}]$$

kde:

- exponent n vystihuje vnitřní skladbu velikosti zrn, čím je n větší, tím je zrnění rovnoměrnější, a tedy tím více se blíží monodisperzní skladbě
- koeficient b vyjadřuje způsob a jemnost mletí
- parametr x_0 je charakteristikou zrnitosti, jeho velikost plyne z podmínky, že zbytek na síť x_0 je
- x udává velikost zrn

$$R_{x_0} = \frac{1}{e} = 0,368 \quad kg.kg^{-1}, \quad \text{resp.} \quad R_{x_0} = 36,8\%$$

Třídy zrnění uhlí

Černé uhlí			Hnědé uhlí				Koks				Polokoks			
Značka	Třída	[mm]	Značka	Třída	[mm]	Značka	Třída	[mm]	Značka	Třída	[mm]	Značka	Třída	[mm]
ku	kusy	80až120	ku	kusy	80až120				h	hrubý	10až40			
ko	kostka	50až80	ko	kostka	50až80	slk1	slév.1	nad 90	d	drobn.	0až40			
o1	ořech 1	30až50	o1	ořech 1	30až50	slk2	slév.2	60až90	p	prach	0až10			
o2	ořech 2	18až30	o2	ořech 2	18až30	ku	kusy	nad 80						
hr	hrášek	10až18	hr	hrášek	12až18	vk	hutnic.	nad 40						
hp	hrubý	0až10	kr	krupice	8až12	ko	kostka	60až80						
	prach					o1	ořech1	40až60						
p	prach	0až6	hp	hrubý	0až12									
				prach		o2	ořech2	20až40						
le	letek	0až0,5	p	prach	0až20									
h	hrubé	30až80	d	drobné	0až20	hr	hrášek	10až20						
	uhlí			uhlí	0až30	p	prach	0až10						
					0až40									

Melitelnost uhlí

- udává velikost odporu, který uhlí klade při dezintegraci v porovnání s etalonem
- závisí na vnitřní struktuře uhlí a obsahu vody
- dobrá melitelnost uhlí je výhodná z hlediska nákladů na mletí prášku
- špatná melitelnost je příznivá z hlediska dopravy a překládání paliv pro spalování na roštích
- melitelnost se určuje v laboratořích na zkušebních mlýnech (tři druhy zkoušek)

Dva přístupy srovnání uhlí:

- *podle stálé jemnosti* – srovnání množství energie vynaložené na semletí uhelného vzorku s etalonem na stejnou zrnitost uhlí
- *podle stálé energie* – srovnává se přírůstek měrného povrchu odpovídající stejně vynaložené energii jako pro porovnávací etalon (měrná mlecí práce v kWh.t⁻¹)

Výhřevnost a spalné teplo

Výhřevnost Q_i

- množství tepla uvolněné dokonalým spálením 1 kg paliva při ochlazení spalin na výchozí teplotu 20 °C za vzniku vody ve formě páry (jen definice v praxi neuskutečnitelné), [kJ kg⁻¹]

Spalné teplo Q_n

- teplo uvolněné dokonalým spálením 1 kg paliva při ochlazení spalin na teplotu 20 °C, dojde ke kondenzaci vodní páry, [kJ kg⁻¹]

Přepočít mezi jednotlivými tepley vyjadřuje vzorec:

$$Q_i = Q_n - 2453 \cdot (W + 9 \cdot H_2)$$

Stanovení výhřevnosti

Kalorimetrický způsob

- výhřevnost se vypočte ze spalného tepla, které se stanoví spálením 1 g paliva v kyslíkové atmosféře při tlaku asi 2,5 MPa v kalorimetrické bombě, ponořené ve vodní lázni
- oteplení vodní lázně kalorimetru teplem uvolněným ze spalného vzorku je úměrné spalnému teplu

Přibližný výpočet

- z prvkového složení paliva
- platí vždy jen pro určitou skupinu paliv

$$Q_i = 33910 \cdot C + 120580 \cdot \left(H_2 - \frac{O_2}{8} \right) + 10470 \cdot S - 2453 \cdot W \quad [kJ \cdot kg^{-1}]$$

- pro mladší paliva se počítá podle Vondráčkova

$$Q_i = (37200 - 2596 \cdot C^h) \cdot C + 90960 \cdot H_2 + 10470 \cdot S - 11300 \cdot O_2 - 2453 \cdot W \quad [kJ \cdot kg^{-1}]$$

Označování stavů

Horní index

- r surové (původní) palivo - stav paliva, ve kterém se těží, dopravuje nebo spotřebovává
- a analytický vzorek – zkušební vorek, velikost zrn pod 0,2 mm, obsah vody je v rovnovážném stavu s vlhkostí laboratoře
- d bezvodý vzorek, sušina – vysušený vzorek
- h hořlavina – uzanční stav paliva bez obsahu vody a popela
- daf zdánlivá hořlavina – prchavá hořlavina

Složení uhlí v různých stavech

Složení surového uhlí

$$C^r + H^r + N^r + O^r + S^r + A^r + W^r = 1$$

Složení analytického uhlí

$$C^a + H^a + N^a + O^a + S^a + A^a + W^a = 1$$

Složení sušiny

$$C^d + H^d + N^d + O^d + S^d + A^d = 1$$

Složení hořlaviny

$$C^h + H^h + N^h + O^h + S^h = 1$$

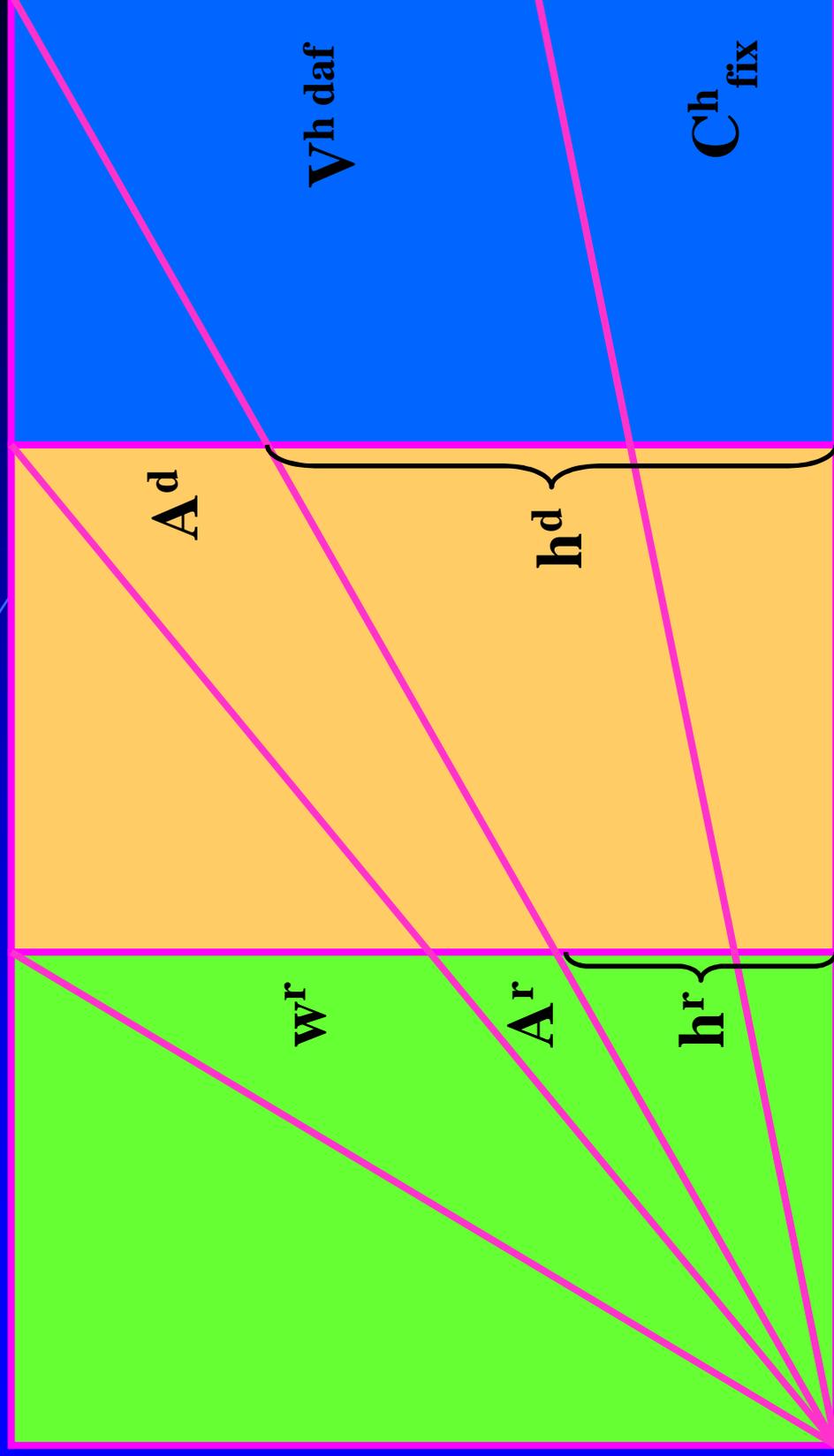

Stavy paliva

surové uhlí

sušina

hořlavina

Kapalná paliva

- nejužívanější jsou topné oleje - produkty zpracování ropy, dehtů, produkty přímého zpracování uhlí a hořlavých břidlic
- neupravená ropa se jako palivo používá velmi zřídka
- složení topného oleje - uhlík, vodík a kyslík, ty tvoří směs různých uhlovodíků
- obsah balastu je minimální - obsah popelovin a vody je ve zlomcích procenta
- topný olej se snadno vzněcuje (nutné pro uskladňování a zahřívání)
- teplota tuhnutí závisí na příměsi parafínu, u některých druhů je 25 °C
- přečerpávání topných olejů s vyšší teplotou tuhnutí - předeheřtí oleje na teplotu 50 až 80 °C (vybavení cisteren a nádrží parním nebo horkovodním vytápěním)
- podle měrné hmotnosti a průběhu destilační křivky se topné oleje rozdělují na lehké, střední a těžké

Kapalná paliva

Porovnání s palivy tuhými

- vyšší výhřevnost a nepatrný obsah popelovin
- nečistoty ve spalinách – ze spalovacího vzduchu
- snazší doprava a skladování
- možnost dosažení vyšší účinnosti kotle (přebytek vzduchu 1,06 – 1,1)
- lze použít kondenzačních kotlů (u zemního plynu neobsahují spaliny SO₂)
- menší investiční a provozní náklady (odpadá mletí, doprava popílku, nedochází k abrazi)
- větší regulační rozsah kotlů (20 – 100 %)
- menší emise škodlivin

Druhy a použití kapalných paliv

Druh oleje	Hustota kg/m ³	Složení					Výhřevnost Q _i ^r MJ/kg
		%					
		C	H	O	N	S	
extra lehký	0,84	85,9	13	0,4	-	0,7	42,7
lehký	0,88	85,5	12,5	0,8	-	1,2	42,3
střední	0,92	85,3	11,6	0,6	-	2,5	40,8
těžký	0,97	84	11	1,1	0,4	3,5	40,2
dehet	1,05	89	6,5	1,7	1,2	0,8	37,7

- jako najížděcí palivo kotlů na tuhá paliva

- ke stabilizaci hoření

- u špičkových zdrojů – dobré dynamické vlastnosti

Charakteristiky kapalných paliv

- *bod vzplanutí* - teplota, při které se při tlaku 0,1 MPa nad hladinou oleje tvoří páry v dostačujícím množství, aby při dočasném přiblížení plamene vzplanuly ihned hasnoucím plamenem (spodní mez výbušnosti – tři třídy nebezpečnosti)
- *bod hoření* - teplota, kdy při přiblížení plamene páry nad olejem vzplanou a hoří stabilním plamenem, neboť z oleje se již odpařuje dostatek nových par, takže za přístupu vzduchu olej hoří (asi o 60 °C vyšší než bod vzplanutí)
- *bod zápalnosti (samovznícení)* - teplota, při které olej sám vzplane bez přiblížení ohně (350 - 600 °C)

Charakteristiky kapalných paliv

- *viskozita (vazkost)* - dynamická viskozita [Ns.m^{-2}], kinematická viskozita [$\text{m}^2.\text{s}^{-1}$] nebo v empirických jednotkách, např. ve stupních Englera [$^{\circ}\text{E}$]. Viskozita oleje se mění s teplotou.
- *bod tuhnutí* - teplota, při které oleje tuhnou. Závisí na složení a viskozitě oleje (18 až 40 $^{\circ}\text{C}$)
- *bod tečení* - teplota, při které začíná olej téci (asi o 50 $^{\circ}\text{C}$ vyšší než bod tuhnutí)
- *obsah vody* - normy připouštějí 0,5 až 1 % vody podle druhu (sražením vlhkosti vzduchu na stěnách cisteren - olej pění, může i náhle přetéci z nádrže nebo způsobit nebezpečné stoupenutí tlaku v nádrži)
- *obsah síry* - nežádoucí (zvyšuje rosný bod spalin, nízkoteplotní koroze)

Ropa

- světle žlutá až černá kapalina
- hustotě 0,73 - 1,00 kg/m³
- směs plyných, kapalných i pevných uhlovodíků
- obsahuje 80 až 85% uhlíku, 10 až 15% vodíku, 4 až 7% síry a zbytek dusíku
- ložiska ropy jsou v hloubkách až několika stovek metrů, mezi nepropustnými vrstvami hornin a často spolu se zemním plynem

- ropa vznikla rozkladem obrovského množství odumřelých drobných organismů (živočichů) za příznivých podmínek - pod značným tlakem, za určité teploty a bez přístupu vzduchu

TĚŽBA Z MOŘSKÉHO DŇA

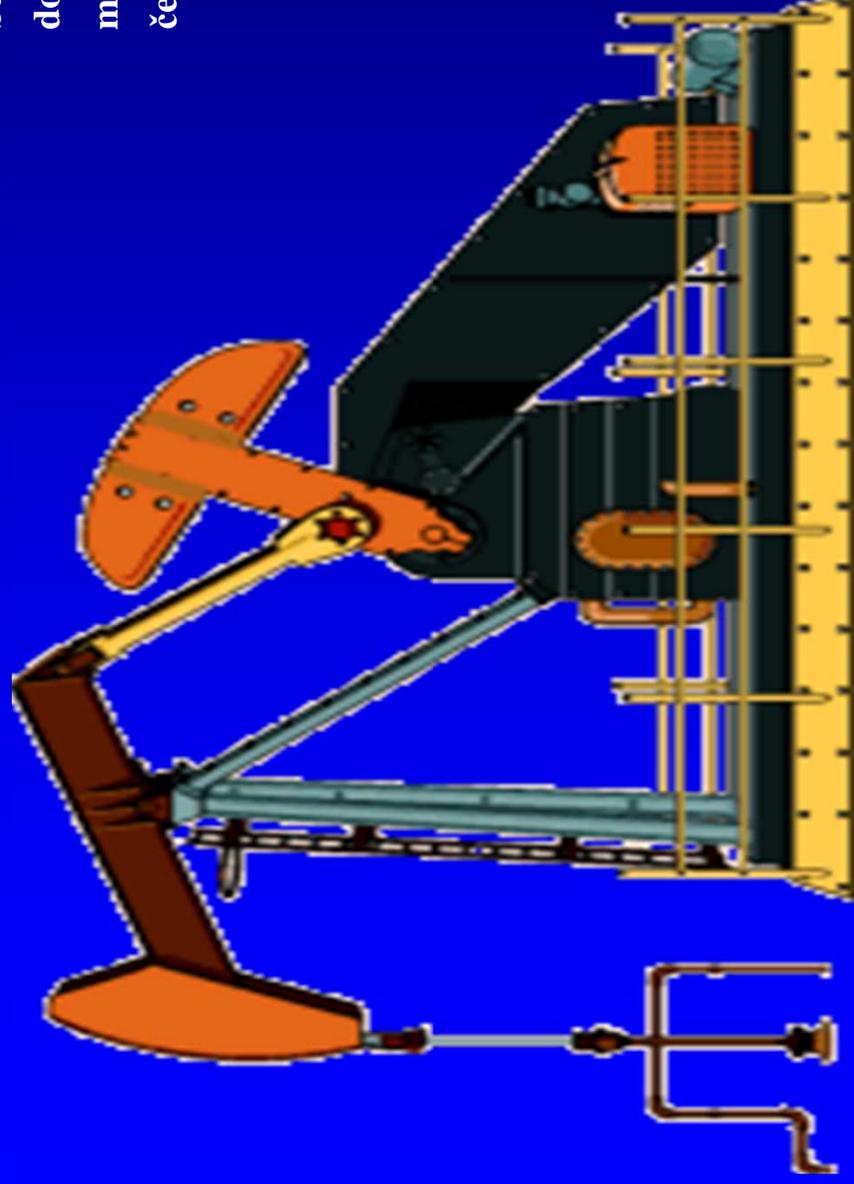
Mnohé pobřežní státy využívají pro těžbu ropy ložiska nacházející se v tzv. šelfu tj. v příbřežní části mořského dna, svažující se zvolna od čáry pobřeží.

Těžba ropy

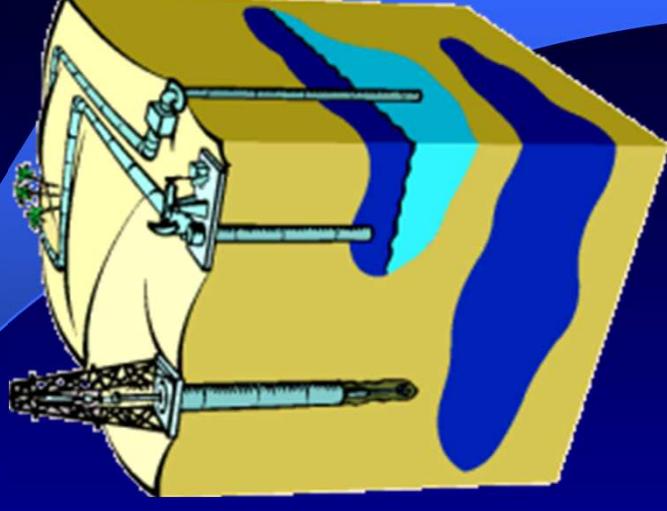
VRTÁNÍ

Nejjednodušší a také často používaný způsob se nazývá vrtání nárazové.

TĚŽBA NA PEVNINĚ

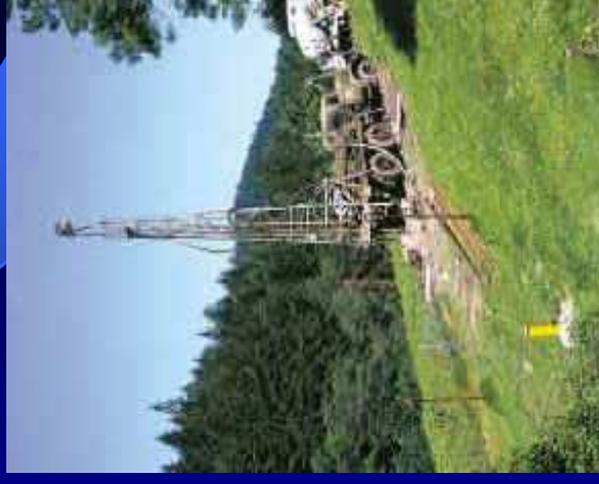
Ropná ložiska se otevírají a těží hlubinnými vrty, z nichž ropa buď sama vyvěrá, někdy dokonce tryská do mnohametrové výše, nebo se čerpá.

Využití ropy

- zpracovává se v rafinériích
- rafinací vznikají těžší frakce (TTO, mazut)
- v dopravě se používají především její složky benzín a nafta pro pohon spalovacích motorů
- LTO lze použít také pro motory automobil

Produkty rafinace
benzín
nafta
lehký topný olej
těžký topný olej
mazut

Plynná paliva

Přírodní plyny

- *zemní plyn* – nejrozšířenější plynné palivo

Odpadní plyny

- *degazační (důlní) plyn* – uniká z dolů při těžbě, velmi proměnlivé složení
- *vysokopecní (kychtový) plyn* – vzniká jako vedlejší produkt výroby železa
- *koksárenský plyn* – vzniká při koksování uhlí, otop koksovacích baterií

Uměle vyrobené plyny

- *bioplyn* - vzniká anaerobní fermentací exkrementů zvířat - použití v kotlech na zemní plyn
- *dřevoplyn* – spalováním vznikají nánosy, kogenerační jednotky 0,2 – 4 MWe
- *generátorový plyn* – vzniká zplyňováním tuhých paliv jako hlavní produkt

Složení plyných paliv

Plyn	Výhřevnost	CO ₂	O ₂	C _x H _x	CO	H ₂	CH ₄	N ₂
	Q _i ^r							
	[MJ.kg ⁻¹]	[%]						
Metan	35,7	-	-	-	-	-	100	-
Zemní	35,4	0,1	-	0,7	-	-	98	1,2
Vodní	10,5	6,3	0,2	-	3,8	51	0,5	4
Koksový	16,3	2,3	0,8	-	6,8	57,5	22,5	7,8
Vysokopecní	3,95	10,5	-	-	28	2,7	0,3	58,3
Generátorový	5,25	5,2	0,2	-	28,1	13,3	0,6	52,4

Charakteristiky plyných paliv

- *hustota* ρ - dána složením topného plynu (např. pro zemní plyn $650 \text{ kg}\cdot\text{m}^{-3}$, vysokepecní plyn $1\,220 \text{ kg}\cdot\text{m}^{-3}$) - důležité kritérium pro spalovací vlastnosti a pro dopravu plynu
- *zápalná teplota* - podmíněná fyzikální konstanta, prakticky se používá jen zřídka
- *teplota vznícení* – uvedena v tabulce

Plyn	°C	Plyn	°C
Metan CH_4	645	CO	610
Koksárenský	560	Propan C_3H_8	510
Vodík	530	Acetylén C_2H_2	335
Generátorový	700	Etan C_2H_6	590

Charakteristiky plyných paliv

- *teplota hoření* - nejvyšší dosažitelná teplota plamene
- *vlhkost plynu* - absolutní [g.m⁻³] nebo relativní [%], tvoří nežádoucí složku plynu
- *nečistoty v topných plynech* - [g.m⁻³] vyvolávají tvorbu dehtových a prachových usazenin, korozi potrubí, armatur, hořáků atp.
- *čistota topných plynů* - lze míry přizpůsobit požadovaným účelům (na rozdíl od tuhých a

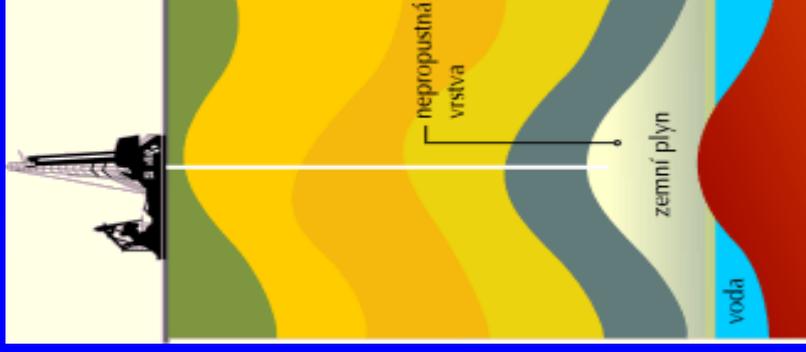
kapalných paliv)

- stupeň vyčištění plynů je dán ekonomikou čistících zařízení
- základní nečistoty - dehet, sirné sloučeniny, karbonizační benzín, naftalen, amoniak, kyanovodík

VŠB - Technická univerzita v Ostravě, Výzkumné energetické centrum

Zemní plyn

- má proměnlivé složení, vždy obsahuje jako základní složku uhlovodík metan CH_4 (obvykle 88 - 99,8 %)
- nejedovatý plyn bez pachu (obohacuje se páchnoucí složkou)
- při spalování nevzniká popílek, minimum SO_x , NO_x , CO_x
- často se vyskytující společná ložiska ropy a zemního plynu
- tlak zemního plynu někdy způsobuje, že při navrtání ložiska ropy z něho ropa samovolně tryská
- ložiska ropy i zemního plynu bývají v různých hloubkách od 30 do 8 000 m

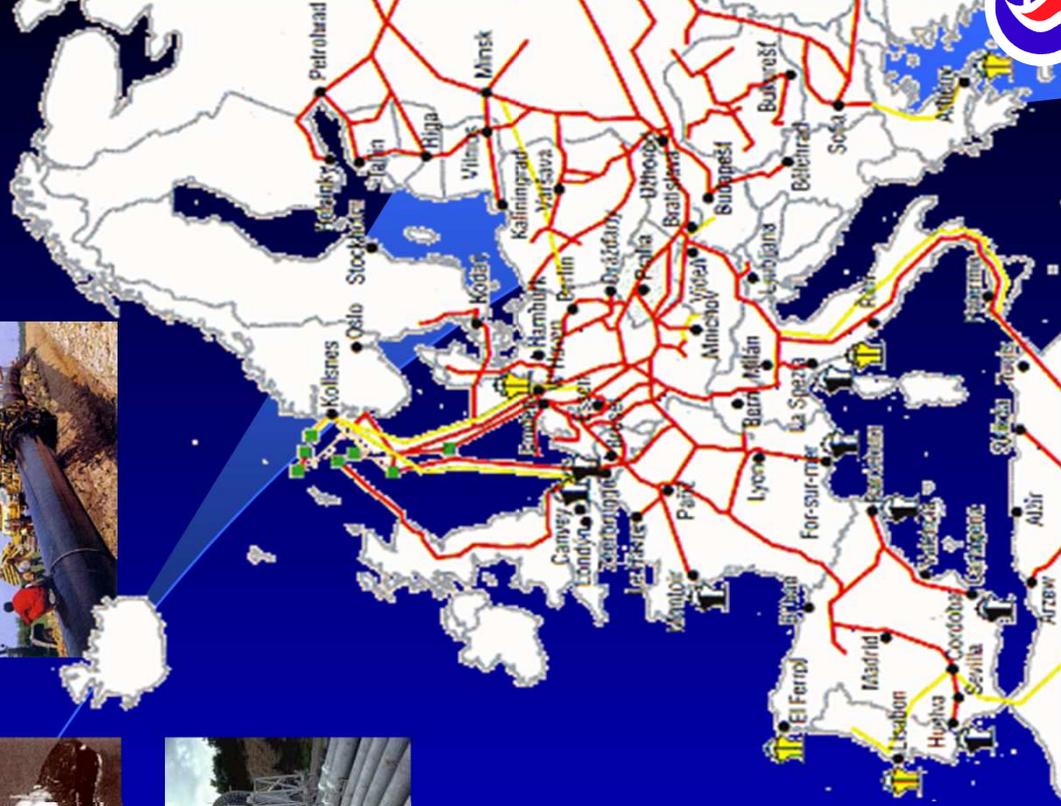

Použití ZP

- palivo pro energetiku a automobily
- vaření 1/2 domácností
- ohřev vody a topení 1/5 domácností

Plynovody a ložiska

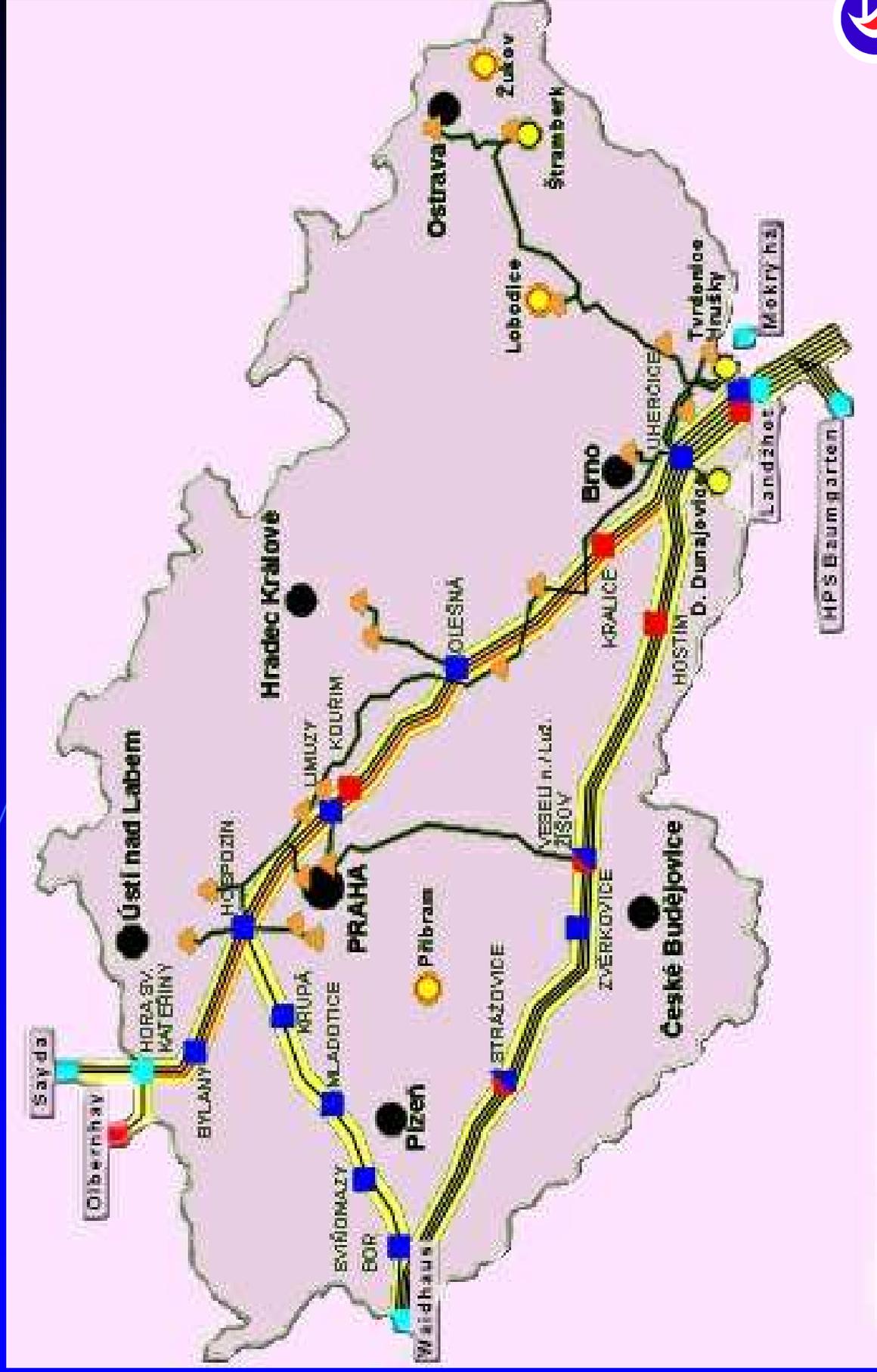
Doprava zemního plynu v Evropě a do Evropy

- délka plynovodů překročila 430 000 km
- Celosvětově je v provozu více než 1250 000 km vysokotlakých plynovodů
- jen asi 1,5 % zemního plynu, který je u nás ročně spotřebován, je kryto vlastní těžbou z ložisek na Hodonínsku
- zemní plyn dovážíme, zatím výhradně z Ruska

VŠB - Technická univerzita v Ostravě, Výzkumné energetické centrum

Plynovody v ČR

Spalování tuhých paliv

Spalování - chemická reakce probíhající při každé reálné teplotě.

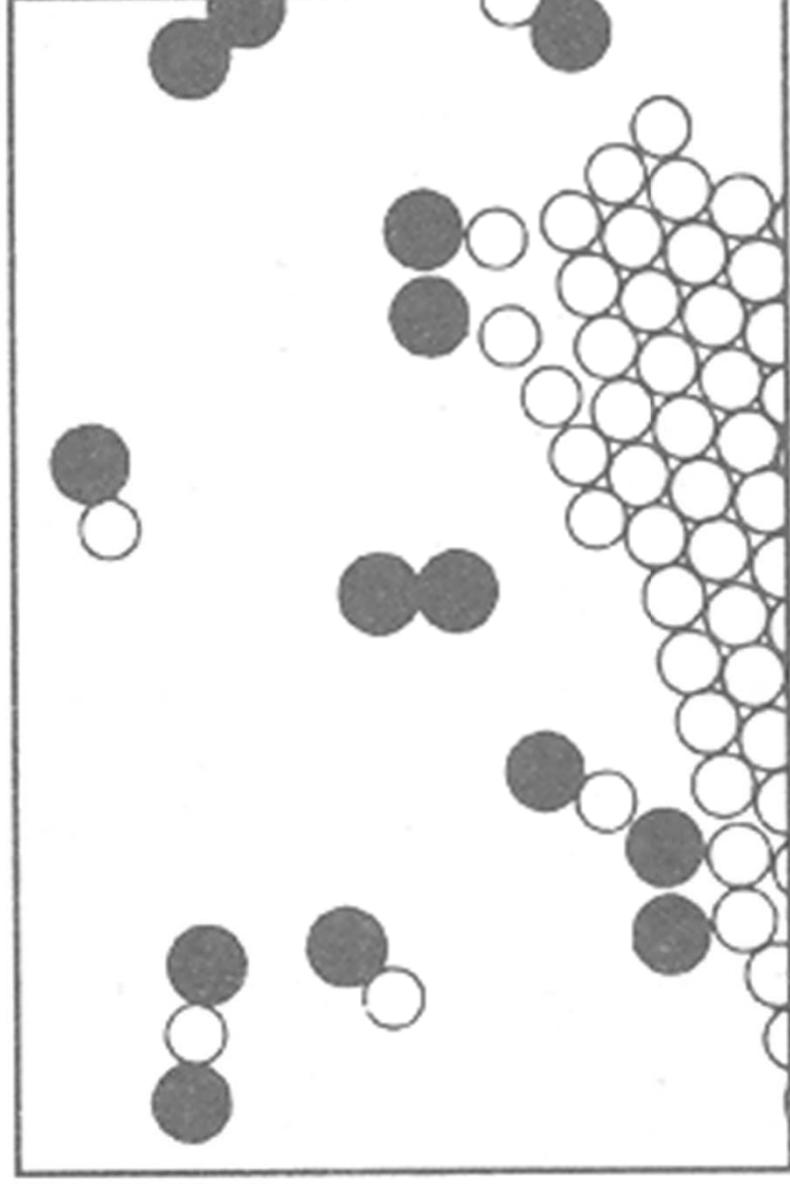
Hoření – fyzikálně chemický děj slučování hořlaviny s okysličovadlem za doprovodného světelného efektu a vzniku tepla, tzn. teplota produktů hoření dosáhla oblasti viditelného spektra.

Proces, ve kterém dochází k přeskupování atomových partnerů, nazýváme chemickou reakcí

Uhlík hořící v kyslíku

- Spalování biomasy:

- Citát: „stromy vznikly převážně ze vzduchu. Když je spálíme vrátí se zpátky do vzduchu, přičemž se uvolní sálavé teplo, což je sálavé teplo Slunce, které bylo třeba, aby se vzduch přeměnil v dřevo stromů; trocha popela je pozůstatek té části stromů která neměla původ ve vzduchu, ale v zemi“

(Richard P. Feynman)

Hessův zákon

- tepelný efekt reakce nezávisí na cestě, kterou reakce probíhá ke konečnému produktu, nýbrž jen na počátečním a konečném stavu soustavy
- sumární popis oxidace uhlíku:
  - $C + O_2 = CO_2 + Q_s$ (394 MJ/kmol)
- soubor dílčích reakcí:
  - $C + 0,5O_2 = CO + Q_1$ (111 MJ/kmol)
  - $CO + 0,5O_2 = CO_2 + Q_2$ (283 MJ/kmol)
- dle Hessova zákona platí:
  - $Q_s = Q_1 + Q_2$ (28% + 72%)

statika a kinetika spalování

- teorie chemismu spalovacích reakcí se dělí na dvě části: statiku a kinetiku spalování
statika – hodnotí kvantitativní stránku reakce (bez ohledu na čas, neexistuje přebytek ani nedostatek reagentů)

energetická bilance spalovací reakce:

$$Q_p^* M_p^* n_p + Q_o^* M_o^* n_o = Q_{sp}^* M_{sp}^* n_{sp} + Q$$

(slučovací tepla – pro rozbití vazeb atomů molekuly, p-palivo, o-oxidovadlo, sp-spaliny)
Q – tepelný efekt reakce

Stechiometrie spalování

Stechiometrické spalování – veškerý kyslík se spotřebuje na vznik produktů hoření

Spalování – probíhá u hořlavých složek paliva, pro tuhá paliva je to C, H, S

Rovnice je možno vyjádřit několika způsoby:

- molárně (součet počtů molů na levé a na pravé straně rovnice se nemusí rovnat)
- hmotnostně (hmotnost reagentů a produktů hoření je stejná)
- objemově
- kombinovaně (tuhé složky v hmotnostním vyjádření, plynné objemově)

Stechiometrické rovnice spalování

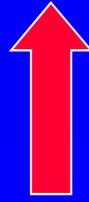
Spalování uhlíku C

$$12,01 \text{ kg} + 22,39 \text{ m}^3 = 22,26 \text{ m}^3$$

$$1 \text{ kg} + \frac{22,39}{12,01} \text{ m}^3 = \frac{22,26}{12,01} \text{ m}^3$$

$$1 \text{ kg} + 1,865 \text{ m}^3 = 1,855 \text{ m}^3$$

$$V_{O_2,t} = 1,865 \cdot C^r + \dots$$

Stechiometrické rovnice spalování

Spalování vodíku H

$$H_2 + 1/2 \cdot O_2 = H_2O + 120\,580 \text{ kJ} \cdot \text{kg}^{-1}$$

$$2,016 \text{ kg} + 1/2 \cdot 22,39 \text{ m}^3 = 22,41 \text{ m}^3$$

$$1 \text{ kg} + \frac{11,2}{2,016} \text{ m}^3 = \frac{22,41}{2,016} \text{ m}^3$$

$$1 \text{ kg} + 5,553 \text{ m}^3 = 11,11 \text{ m}^3$$

$$V_{O_2,t} = 1,865 \cdot C^r + 5,553 \cdot H^r + \dots$$

Stechiometrické rovnice spalování

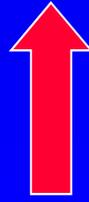
Spalování síry S

$$32,06 \text{ kg} + 22,39 \text{ m}^3 = 21,89 \text{ m}^3$$

$$1 \text{ kg} + \frac{22,39}{32,06} \text{ m}^3 = \frac{21,89}{32,06} \text{ m}^3$$

$$1 \text{ kg} + 0,699 \text{ m}^3 = 0,683 \text{ m}^3$$

$$V_{O_2,t} = 1,865 \cdot C^r + 5,553 \cdot H^r + 0,699 \cdot S^r - 0,7 \cdot O^r$$

Výpočet množství spalovacího vzduchu

Spotřeba spalovacího vzduchu se vypočítá z množství kyslíku potřebného ke stochiometrickému spálení hořlaviny v palivu.

Vzduch obsahuje přibližně 21 objemových % kyslíku.

$$V_{vz,t}^s = \frac{1}{0,21} \cdot V_{O_2,t}$$

Výpočet množství suchých spalin

$$12,01 \text{ kg} + 22,39 \text{ m}^3 = 22,26 \text{ m}^3$$

$$1 \text{ kg} + 1,865 \text{ m}^3 = 1,855 \text{ m}^3$$

$$V_{sp,t}^s = 1,855 \cdot C^r + \dots$$

$$32,06 \text{ kg} + 22,39 \text{ m}^3 = 21,89 \text{ m}^3$$

$$1 \text{ kg} + 0,699 \text{ m}^3 = 0,683 \text{ m}^3$$

$$V_{sp,t}^s = 1,855 \cdot C^r + 0,683 \cdot S^r + \dots$$

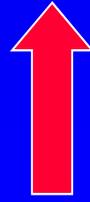
Výpočet množství suchých spalin

Přechod dusíku z tuhé fáze v palivu na plynnou

$$2 \cdot N \Rightarrow N_2$$

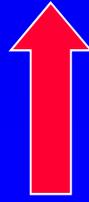
$$2 \cdot 14,007 \text{ kg} \Rightarrow 22,41 \text{ m}^3$$

$$1 \text{ kg} = 0,796 \text{ m}^3$$

$$V_{sp,t}^s = 1,855 \cdot C^r + 0,6883 \cdot S^r + 0,796 \cdot N^r + \dots$$

Přechod dusíku ze spalovacího vzduchu do spalin

$$V_{sp,t}^s = 1,855 \cdot C^r + 0,6883 \cdot S^r + 0,796 \cdot N^r + 0,79 \cdot V_{vz,t}^r$$

Objem vodní páry ve spalinách

Přeměna vody v palivu na vodní páru

$$(2 \cdot 1,008 + 16) \text{ kg} \Rightarrow 22,41 \text{ m}^3$$

$$1 \text{ kg} = 1,244 \text{ m}^3$$

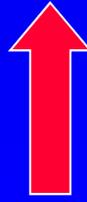
$$V_{H_2O} = 1,244 \cdot w^r + \dots$$

Přeměna chemicky vázaného vodíku v palivu na vodní páru

$$1 \text{ kg} + 5,553 \text{ m}^3 = 11,11 \text{ m}^3$$

$$2,016 \text{ kg} + 1/2 \cdot 22,39 \text{ m}^3 = 22,41 \text{ m}^3$$

$$V_{H_2O} = 1,244 \cdot w^r + 11,1 \cdot H^r + \dots$$

Objem vodní páry ve spalinách

Součinitel zvětšení objemu spalin vzdušnou vlhkostí v přivedeném spalovacím vzduchu v

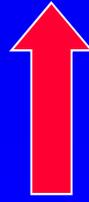
$$v = 1 + \varphi \cdot \frac{p_p''}{p_c - \varphi \cdot p_p''}$$

kde:

φ relativní vlhkost vzduchu

p_p'' parciální tlak vodní páry na mezi sytosti

p_c celkový tlak vlhkého vzduchu

$$V_{H_2O} = 1,244 \cdot w^r + 11,1 \cdot H^r + (v - 1) \cdot V_{vz,t}^s$$

Výpočet množství vlhkých spalin

$$V_{sp,t}^v = V_{sp,t}^s + V_{H_2O}$$

Rychlý výpočet teoretického množství spalin lze získat ze vztahů (pro tuhá paliva):

$$V_{sp,t}^s = 0,5 + 1,012 \frac{Q_i^r}{4187}$$

$$V_{sp,t}^v = 1,375 + 0,95 \frac{Q_i^r}{4187}$$

kde: čísla jsou experimentálně určena

4187 je přepočet mezi kcal a kJ

Přibližný výpočet množství spal. vzduchu a množství spalin

Pro dříve uvedené objemové výpočty potřebujeme provést složitou elementární analýzu paliva. Proto se velmi často výpočty vzduchu a spalin provádějí přibližně podle výhřevnosti paliva Q_i [$\text{kJ}\cdot\text{kg}^{-1}$], k jejímuž určení stačí běžně používaný kalorimetr. Rosin odvodil tyto vztahy :

Přibližný výpočet množství spal. vzduchu a množství spalin

a) pro tuhá paliva

$$V_{v\min} = 0,5 + 1,012 \frac{Q_i}{4187} \quad [m^3 \cdot kg^{-1}]$$

$$V_{s\min} = 1,375 + 0,95 \frac{Q_i}{4187} \quad [m^3 \cdot kg^{-1}]$$

b) pro kapalná paliva

$$V_{v\min} = 1,7 + 0,88 \frac{Q_i}{4187} \quad [m^3 \cdot kg^{-1}]$$

$$V_{s\min} = 1,11 \frac{Q_i}{4187} \quad [m^3 \cdot kg^{-1}]$$

c) pro plynná paliva

$$V_{v\min} = 1,09 \frac{Q_i}{4187} - 0,28 \quad [m^3 \cdot m^{-3}]$$

$$V_{s\min} = 0,446 + 1,09 \frac{Q_i}{4187} \quad [m^3 \cdot m^{-3}]$$

Spalování s přebytkem vzduchu

Proč spalování probíhá vždy s přebytkem vzduchu ?

- nelze zajistit stechiometrické spalování (netěsnosti kotle, nepřesné nastavení množství vzduchu)
- k zajištění většího procenta vyhoření hořlavých složek

Definice přebytku spalovacího vzduchu:

poměr skutečného množství sp. vzduchu k teoretickému množství sp. vzduchu

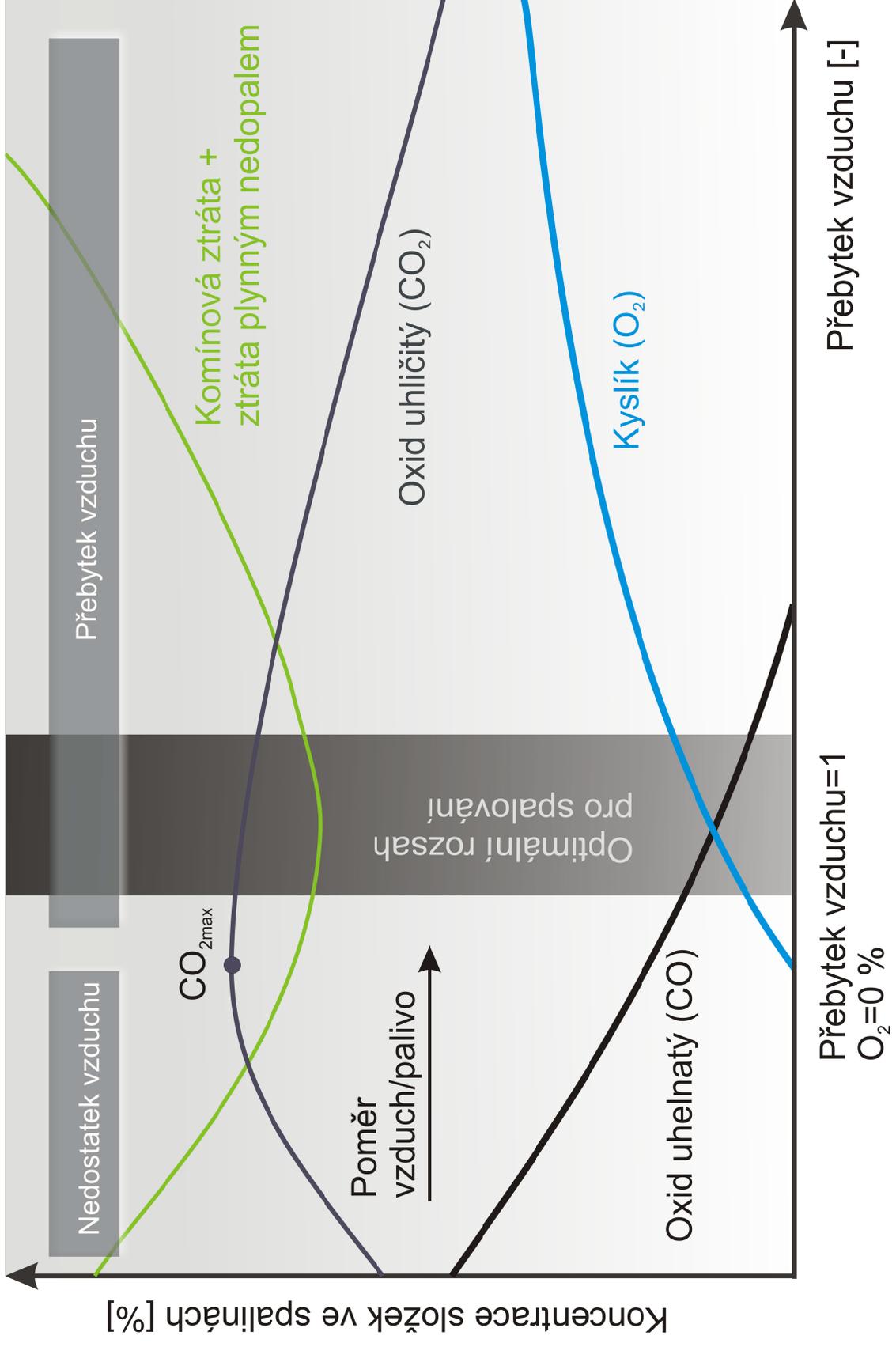
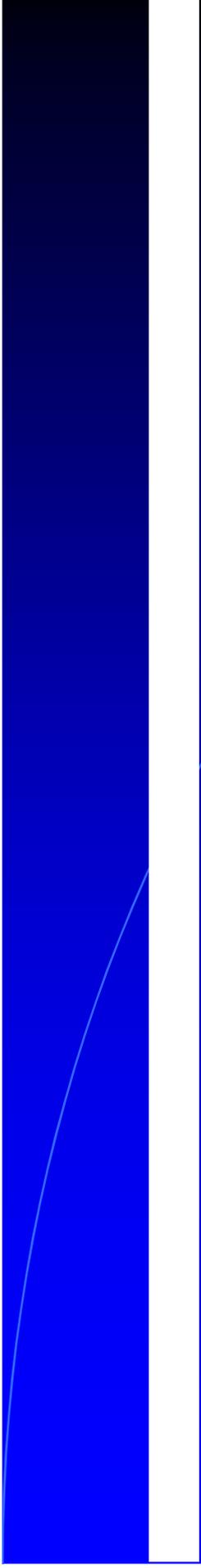
$$\alpha = \frac{V_{vz}^s}{V_{vz,t}^s} \geq 1$$

Velikost přebytku vzduchu

- ✓ roštová ohniště 1,30 až 1,50
- ✓ prášková granulární ohniště 1,20
- ✓ prášková výtavná ohniště 1,15
- ✓ cyklónová ohniště 1,05 až 1,10
- ✓ ohniště spalující kapalná paliva 1,01 až 1,15
- ✓ plynová ohniště 1,01 až 1,10

Výpočet přebytku vzduchu z O_2

- podle naměřené koncentrace kyslíku na konci spalovacího procesu
- vychází se z rovnice: přebytek kyslíku v přivedeném spalovacím vzduchu = objemové množství kyslíku ve spalinách

$$0,21 \cdot (\alpha - 1) \cdot V_{vz,t}^s = c_{O_2} \cdot V_{sp}^s$$

$$c_{O_2} = \frac{0,21 \cdot (\alpha - 1) \cdot V_{vz,t}^s}{V_{sp}^s} = \frac{0,21 \cdot (\alpha - 1) \cdot V_{vz,t}^s}{V_{sp,t}^s + (\alpha - 1) \cdot V_{vz,t}^s}$$

$$\alpha = 1 + \frac{V_{sp,t}^s}{V_{vz,t}^s} \cdot \frac{c_{O_2}}{0,21 - c_{O_2}}$$

Výpočet přebytku vzduchu z O₂

$$\alpha = 1 + \frac{V_{sp,t}^s}{V_{vz,t}^s} \cdot \frac{c_{O_2}}{0,21 - c_{O_2}}$$

- většinou platí:

$$V_{sp,t}^s \approx V_{vz,t}^s$$

- pak se celý vztah zjednoduší na:

$$\alpha \approx \frac{0,21}{0,21 - c_{O_2}}$$

Výpočet přebytku vzduchu z CO_2

- podle naměřené koncentrace CO_2 na konci spalovacího procesu
- vychází se z rovnice: objemové množství CO_2 v suchých spalinách naměřených =
= maximálně možné množství $CO_{2,max}$ ve spalinách teoretických

$$CO_2 \cdot V_{sp}^s = CO_{2,max} \cdot V_{sp,t}^s$$

$$\frac{CO_2}{CO_{2,max}} = \frac{V_{sp,t}^s}{V_{sp,t}^s + (\alpha - 1) \cdot V_{vz,t}^s}$$

$$\alpha = 1 + \left(\frac{CO_{2,max}}{CO_2} - 1 \right) \cdot \frac{V_{sp,t}^s}{V_{vz,t}^s}$$

$$V_{sp,t}^s \approx V_{vz,t}^s$$

$$\alpha = \frac{CO_{2,max}}{CO_2}$$

Druhy spalování

- *dokonalé* – veškerá hořlavina přivedená v palivu se přemění na plynnou fázi
  - za hranici dokonalosti spalování je považována hodnota nedopalu v tuhých zbytcích po spalování do 5%
- *nedokonalé* – tuhé zbytky po spalování obsahují více než 5% nedopalu
- *podstechiometrické* – $\alpha < 1$, přivedené množství vzduchu nestačí na převedení veškeré hořlaviny do plynného stavu
- *stechiometrické* – $\alpha = 1$, za ideálních podmínek je palivu přivedeno stejné množství vzduchu jaké je potřeba na dokonalé vyhoření paliva
- *nadstechiometrické* – $\alpha > 1$, ve spalinách se objeví nezreagovaný kyslík

Nedokonalé spalování

- posuzuje se podle stupně vyhoření uhlíku C
- část C shoří nedokonale na CO (a)
- část uhlíku neshoří vůbec (b)
- část uhlíku shoří na CO₂ (1-a-b)
- zobrazuje se do Ostwaldova trojúhelníku
- zmenšení množství CO₂ ve spalinách se určí podle:

$$\Delta V_{CO_2} = (a + b) \cdot \frac{22,27}{12,01} \cdot C = (a + b) \cdot 1,854 \cdot C$$

Nedokonalé spalování

- zvětšení množství CO ve spalinách:

$$V_{CO} = a \cdot \frac{22,37}{12,01} \cdot C = a \cdot 1,863 \cdot C$$

- množství kyslíku ve spalinách navíc:

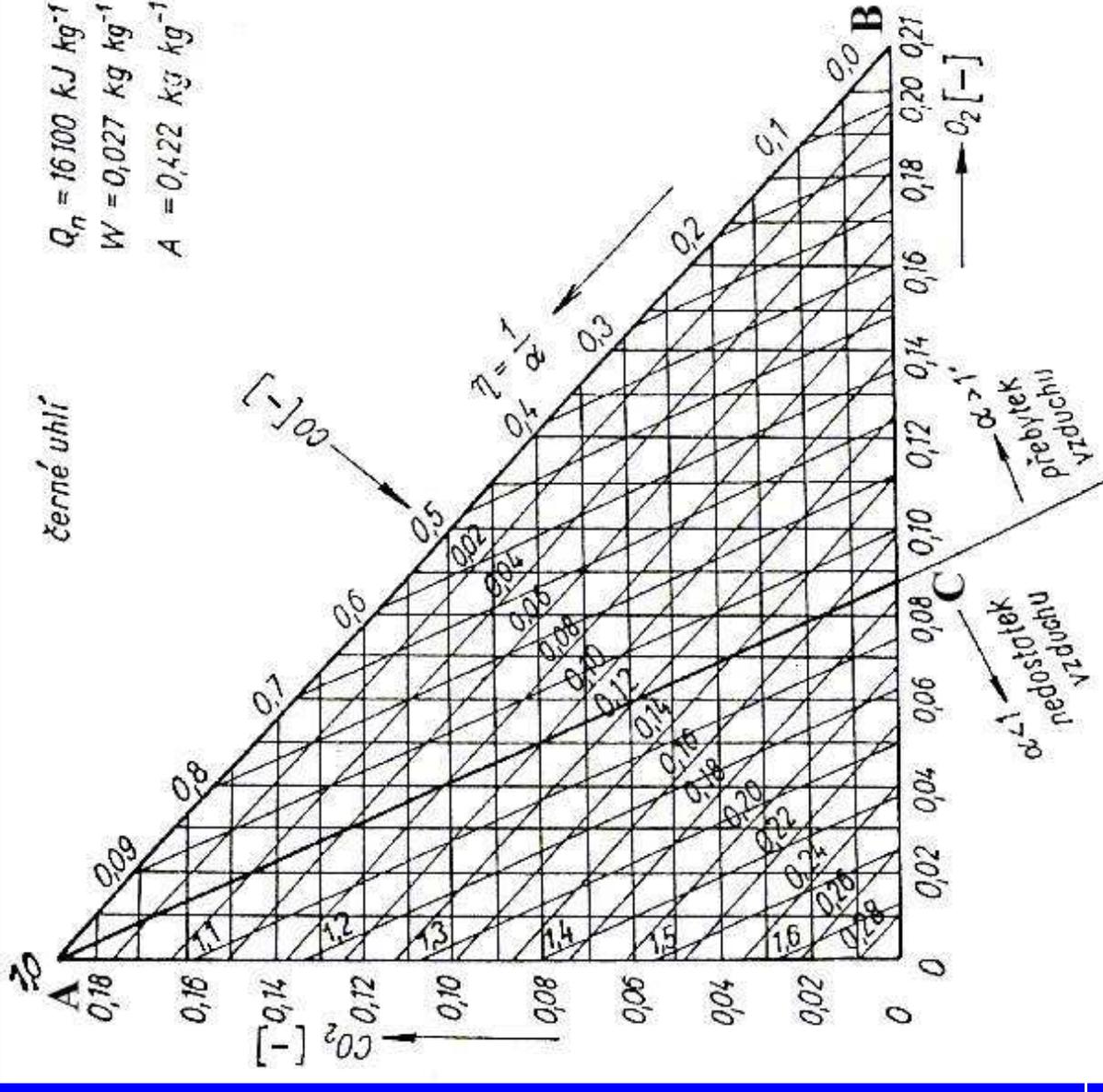
$$\Delta O_{2\min} = \frac{22,39}{2 \cdot 12,01} \cdot a \cdot C + \frac{22,39}{12,01} \cdot b \cdot C = 1,865 \cdot \left(\frac{a}{2} + b \right) \cdot C$$

- množství spalovacího vzduchu ve spalinách navíc:

$$\Delta V_{v\min} = \frac{100}{21} \cdot \Delta O_{2\min} = 8,881 \cdot \left(\frac{a}{2} + b \right) \cdot C$$

Ostwaldův trojúhelník

- slouží ke kontrole dokonalosti spalování a stanovení parametrů spalování

- je sestaven pro konkrétní palivo

- **A** - $\alpha = 1$, dokonalé spalování, $O_2 = 0$, $CO_2 = CO_{2, amx}$

- **B** - $\alpha = 0$, dokonalé spalování, $O_2 = 21 \%$, $CO_2 = 0$

- **C** - $\alpha = 1$, nedokonalé spalování, veškerý C shořel na CO

- stavy dokonalého spalování leží na přepone AB

- mezi AB a AC dochází k nedokonalému spalování, lze odečíst množství CO a α

Koncentrace produktů ve spalinách

kde:

c_s^t koncentrace složky spalin při jejím úplném vyhoření při $\alpha = 1$

V_s^t objem spalin při stechiometrickém spalování

c_s^α koncentrace složky spalin při jejím úplném vyhoření při $\alpha > 1$

$$c_s^t = \frac{V_s^t}{V_{sp,t}^v}$$

$$c_s^\alpha = \frac{V_s^t}{V_{sp,t}^v + (\alpha - 1) \cdot V_{vz,t}^s \cdot 0,21 + 0,79 \cdot V_{vz,t}^s} \cdot \alpha$$

$$c_s^\alpha < c_s^t$$

Spalování plynných paliv

- k rovnicím uvedeným pro spalování tuhých paliv přibývají rovnice pro spalování nasycených

C_xH_y a nenasycených uhlovodíků C_mH_n

- teoretické množství potřebného spalovacího vzduchu

$$V_{vz,t}^s = 4,76 \cdot \left[0,5 \cdot CO + 0,5 \cdot H_2 + \left(x + \frac{y}{4}\right) \cdot C_xH_y + 3,8 \cdot C_mH_n - O_2 \right]$$

Spalování plynných paliv

- teoretické množství vlhkých spalin

$$V_{vz,t}^v = V_{CO_2} + V_{H_2O} + V_{N_2}$$

- množství vzniklého CO_2

$$V_{CO_2} = CO + x \cdot C_x H_y + 2,6 \cdot C_m H_n + CO_2$$

- množství vzniklé vodní páry

$$V_{H_2O} = H_2 + \frac{y}{2} \cdot C_x H_y + 2,4 \cdot C_m H_n + (v - 1) \cdot V_{vz,t}^s$$

- objem dusíku ve spalinách

$$V_{N_2} = N_2 + 0,79 \cdot V_{vz,t}^v$$

Druhy spalování

- *dokonalé* – veškerá hořlavina přivedená v palivu se přemění na plynnou fázi
  - za hranici dokonalosti spalování je považována hodnota nedopalu v tuhých zbytcích po spalování do 5%
- *nedokonalé* – tuhé zbytky po spalování obsahují více než 5% nedopalu
- *podstechiomrické* – $\alpha < 1$, přivedené množství vzduchu nestačí na převedení veškeré hořlaviny do plynného stavu
- *stechiomrické* – $\alpha = 1$, za ideálních podmínek je palivu přivedeno stejné množství vzduchu jaké je potřeba na dokonalé vyhoření paliva
- *nadstechiomrické* – $\alpha > 1$, ve spalinách se objeví nezreagovaný kyslík

Ohniště

Ohniště - prostor vymezený nechlazenými keramickými nebo vodou chlazenými celokovovými membránovými stěnami, v němž se spaluje určité množství paliva a ochlazování spalin na požadovanou teplotu

Rozdělení ohnišť z hlediska rychlosti proudění plynu:

rošťová - kusové palivo je spalováno na pohybujícím se roštu, spalovací vzduch proudí roštnicemi rychlostí, při které nedochází k výraznému únosu tuhých složek paliva

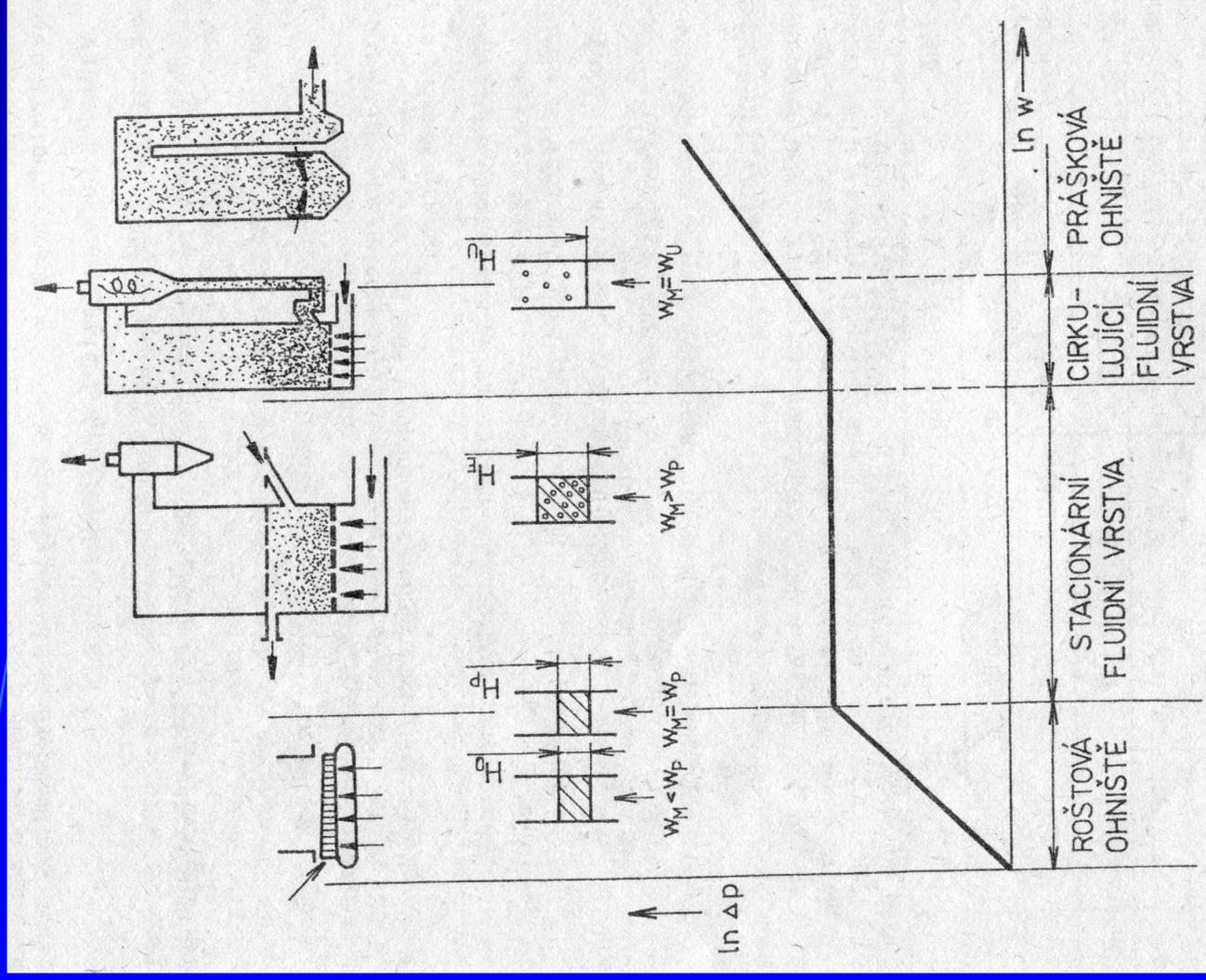
fluidní - kusové palivo se spaluje ve vznosu, rychlost proudění plynu a částic je nad prahovou rychlostí fluidace, ale je nižší než úletová rychlost

prášková- tuhé palivo se spaluje ve formě prášku v letu v prostoru ohniště, rychlost proudění plynu je nad úletovou rychlostí, jedná se v podstatě o pneumatickou dopravu

Dělení ohnišť

- w_M rychlost proudění mezivrstvy
- w_P prahová rychlost fluidace
- w_U úletová rychlost mezivrstvy
- H_0 výška vrstvy
- H_P prahová výška vrstvy
- H_E výška expandující vrstvy
- H_U úletová výška vrstvy

Spalovací zařízení pro spalování tuhých paliv

Spalovací zařízení (kotel)

- systém mnoha zařízení (ohniště, výhřevné plochy, systémy dopravy a úpravy paliva a spalovacího vzduchu, parní generátor, transformátor)
- dochází k transformaci chemické energie paliva (nebo druhotných zdrojů energie) na tepelnou energii pracovního média

Rozdělení kotlů podle pracovního média

- parní kotle – přehřátá pára s parametry 10-13 MPa, 450-550 °C
- horkovodní kotle – horká voda o tlaku nad 0,2 MPa a teplotě nad 115 °C

Roštová ohniště

- palivo leží na roštu ve vrstvě, jejíž tloušťka závisí na tepelném výkonu ohniště a prodyšnosti vrstvy pro spalovací vzduch
- spalované palivo má charakteristický rozměr větší než 10 mm
- výkon ohniště je značně omezen šířkou a délkou roštu
- kotel s nižším výkonem (0,25 - 150 MWt)
- s pevným roštem
- s mechanickým roštem

Funkce roštu

- zajištění přívodu spalovacího vzduchu do jednotlivých míst plochy roštu tak, aby spalování probíhalo při optimálním přebytku vzduchu
- umožnit postupné vysušení paliva, zahřátí na zápalnou teplotu, hoření a dokonalé vyhoření
- shromážďovat tuhé zbytky po spalování (škváru), popř. zajišťovat jejich odvod z ohniště; měnit svůj výkon podle požadovaného výkonu kotle

Prášková ohniště

- kotle o větších jmenovitých výkonech (nad 40 MWt) a s vyššími parametry
- spaluje se jemně mletý prášek přiváděný tryskami hořáků se spalovacím vzduchem
- uhlý prášek se dopravuje ze mlýnů do spalovacího prostoru pneumaticky
- nosné prostředí - část primárního spalovacího vzduchu nebo spalin
- vyhovující účinnost spalování je podmíněna dobou setrvání paliva v ohništi, která musí být kratší než doba potřebná k dokonalému spálení částičky paliva
- uhlí se mele velmi jemně (30 až 90 μm z 90 %)
- černá uhlí se melou jemněji, reaktivnější hnědá uhlí hruběji

Prášková ohniště

- měrný povrch paliva se rozemletím zvětší více než 200 krát (400 až 1000 m².kg⁻¹)
- měrné tepelné zatížení ohniště je zhruba stejné jako u roštových ohnišť - zvětšením měrného povrchu paliva současně klesla relativní rychlost proudění mezi palivem a okysličovadlem
- absolutní rychlost proudění vzduchu vrstvou paliva je téměř nulová - kyslík proniká k částicce paliva vrstvou zplodin difúzí, což spalování zpomaluje
- zvýšení vlastní spotřeby energie použitím mlýnů
- vyšší investiční náklady (mlecí okruhy) než u roštových ohnišť
- velmi jemný popálek zanáší výhřevné plochy, chová se jako tekutina (problémy se skladováním v silech)

Rozdělení práškových ohnišť

- granulární

- výtavná

- cyklónová

Granulační ohniště

- ohniště ve tvaru svislého hranolu s charakteristickým zúžením spodní části - *výsypkou*
- výsypka je tvořena vyhnutím dvou protilehlých stěn ohniště – usnadňuje odvod tuhých zbytků po spálení
- odstruskovací zařízení je umístěno pod výsypkou
- příčný řez ohništěm má různý tvar - *čtvercový* – projevuje se chladicí účinek rohů ohniště,

takže velikost tepelného toku stěnou v rozích klesá

- *obdélníkový*

- *mnohoúhelníkový* – umožňuje lepší využití stěn ohniště, neboť tepelné toky po šířce stěny jsou rovnoměrnější

- hořáky mohou být umístěny jakýmkoliv způsobem, kromě ve dně ohniště

VŠB - Technická univerzita v Ostravě, Výzkumné energetické centrum

Výtavná ohniště

- odstranění potíží se zastruskováním ohniště při spalování paliv s nízkou teplotou měknutí popelovin - vyvinutí výtavných ohnišť
- spalování při vyšších teplotách - roztavení popeloviny a odstranění z ohniště v tekutém stavu
- vyšší spalovací teplota - snížení chlazení plamene stěnami ohniště
- zvýšení teploty spalovacího vzduchu:
  - zvýšení jemnosti mletí
  - zvýšení intenzity směšování paliva se vzduchem
  - poslední dvě opatření zajistí shoření paliva na kratší dráze - zvýšení měrného tepelného zatížení ohniště
- zvýšení intenzity směšování - možnost zmenšení přebytku spalovacího vzduchu (další zvýšení teploty v ohništi)

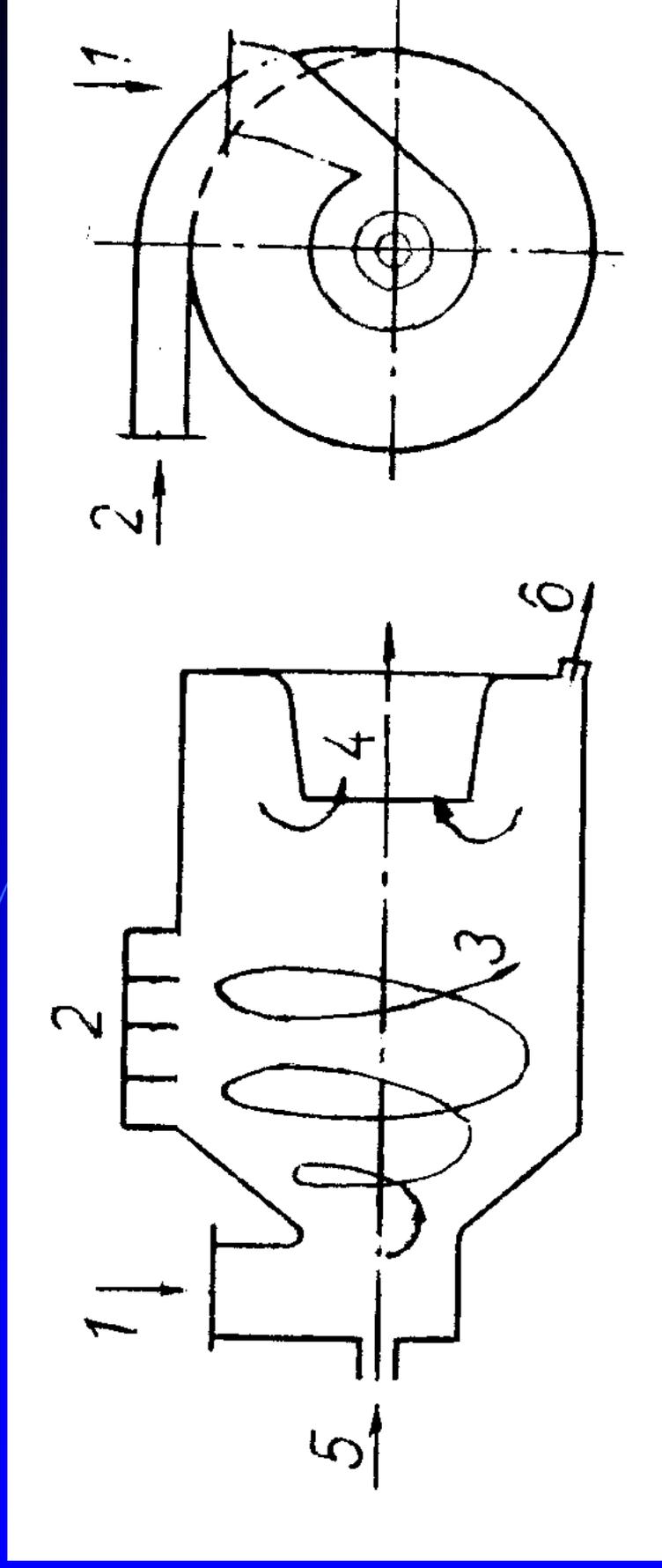

Cyklónová ohniště

- tvar válce s poměrem délky k průměru 1 až 1,3
- mírně skloněná nebo vodorovná osa
- směs paliva a primárního vzduchu vstupuje do cyklónu vířivým hořákem ve středu mírně kuželovitého čela
- sekundární vzduch se přivádí tangenciálně tryskami na obvodu cyklónu
- tangenciální vstup vzduchu zaviřuje pohyb spalin v ohništi
- spaliny se ohybují po spirále a vystupují zúženým otvorem ve středu protilehlého čela cyklónu
- terciární vzduch - axiálně přiváděná část spalovacího vzduchu - zajistí dospálení částic paliva

Cyklónová ohniště

1 - vstup paliva a primárního vzduchu

2 - vstup sekundárního vzduchu

3 - pohyb spalin v ohništi

4 - výstupní otvor pro spaliny

5 - vstup terciárního vzduchu

6 - výtokový otvor pro strusku

Cyklónová ohniště

- veškerý objem spalovacího vzduchu se dělí:

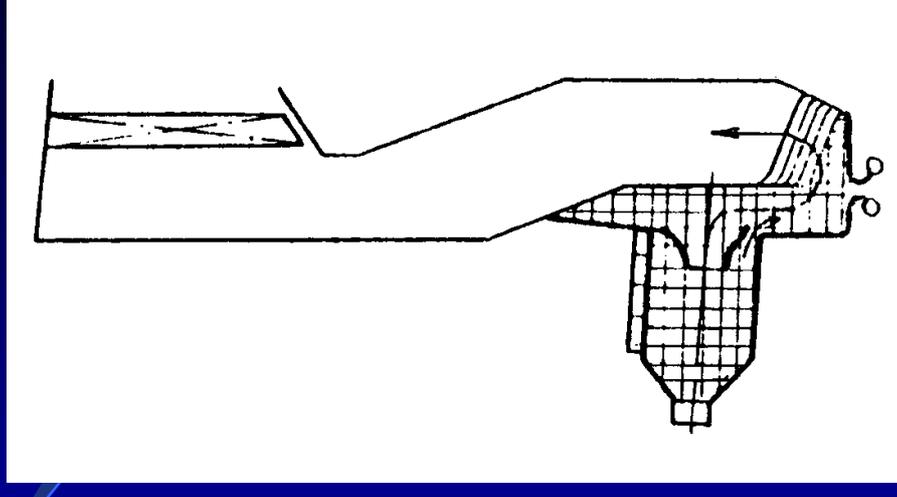
- 15 až 20 % vzduch primární

- 75 až 80 % vzduch sekundární

- 3 až 8 % vzduch terciární

- cyklónové ohniště pracuje jako výtavné

Umístění cyklónového ohniště na kotli

+23,300

+20,580

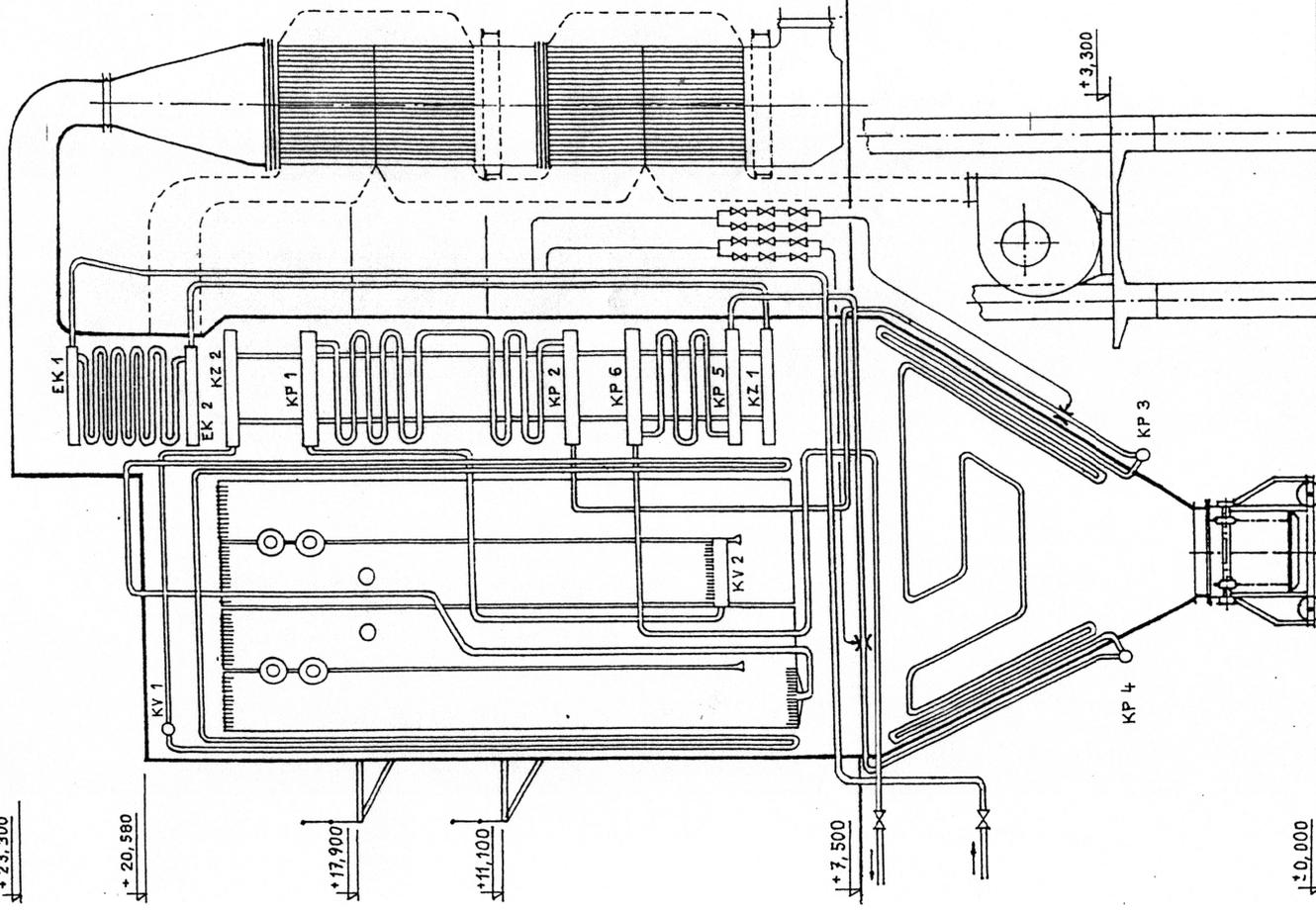
+17,900

+11,100

+7,500

+3,300

+0,000

Granulační kotel

Kotel K3 v Teplárně Třebovice

průtlačný práškový kotel s granulačním ohništěm
typu Benson se stropními vířivými hořáky
třítahový kotel

palivo - prášek černého uhlí nebo propláskku
sušící médium uhlí - spaliny o teplotě 400 °C

tepelný výkon kotle 55,3 MW

parní výkon kotle 80 t/h

teplota páry na výstupu 508 °C

tlak páry na výstupu z kotle 13,23 MPa

teplota napájecí vody 200 °C

tlak napájecí vody 2 MPa

účinnost kotle 83,2 %

účinnost EO 99,3 %

VŠB - Technická univerzita v Ostravě, Výzkumné energetické centrum

Výtavný kotel

výtavný kotel bubnový o výkonu 375 t.h⁻¹

tlak páry 13,9 MPa

teplota přehřáté páry 540 °C

určen pro černá popelnatá uhlí $Q_i^r = 11,5 \text{ MJ.kg}^{-1}$

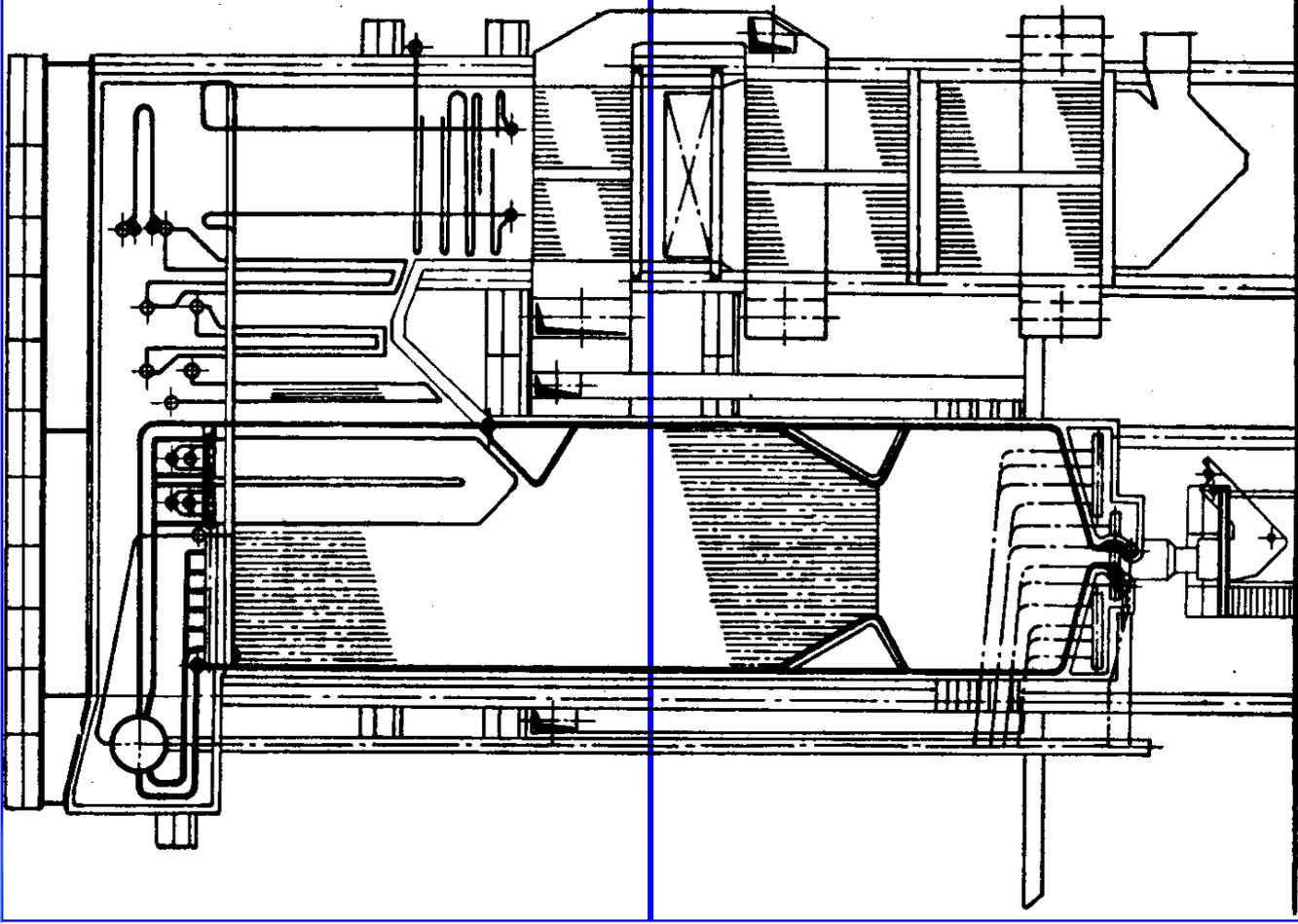
dvoutahový kotel

tavicí prostor oddělen zúžením od

vychlazovacího prostoru

uhlí je mleto v šesti tlukadlových mlýnech a

sušeno horkým vzduchem

Fluidní ohniště

- v kypící vrstvě se spaluje drčené palivo
- částčky paliva a popílku jsou nadnášeny proudem vzduchu a spalin proudícím svisle vzhůru
- palivo se přivádí pneumatickým nebo šnekovitým podavačem do spodní části ohniště
- větší částice paliva se spalují ve spodní zúžené části spalovacího prostoru s vyšší rychlostí vzduchu
- rovnovážná poloha menších zrn je ve vyšší rozšířené části ohniště
- částice víří kolem rovnovážné polohy
- spalovací vzduch vstupuje do spodní části ohniště otvory ve dnu spalovacího prostoru
- tuhé zbytky po spálení jsou unášeny spalinami z ohniště

Fluidní ohniště

- spalování ve vznosu - charakterizováno velkým hmotovým a tepelným přenosem uvnitř vrstvy

(částičky a plynné prostředí, vrstva a stěny fluidního ohniště)

- intenzivní víření částice ve vrstvě
- rychlá odezva parametrů kypící vrstvy na změny pracovního režimu
- dlouhá doba pobytu větších částic ve vrstvě
- ohniště opouštějí nejmenší částice (aerodynamický odpor je větší než jejich tíha)
- palivo pro fluidní ohniště se jen drtí
- spalování probíhá při teplotách 700 až 900 °C a nedochází ke spékání popela

Fluidní ohniště

- vířením částic ve fluidní vrstvě je přestup tepla do výhřevné plochy značně intenzivní ($\alpha = 200$ až

$600 \text{ W}\cdot\text{m}^{-2}\cdot\text{K}^{-1}$)

- tepelné toky do výhřevné plochy jsou 2 až 3 krát větší než u konvekčních ploch běžného kotle
- na trubkách výhřevných ploch umístěných ve fluidní vrstvě nemohou vzniknout nánosy
- dávkování vápence - omezení tvorba kyslíků síry, zabránění nízkoteplotovým
- velikost částic paliva spalovaného ve fluidní vrstvě bývá v rozsahu 0 až 6 mm
- spotřeba energie na dezintegraci paliva je menší než u práškových kotlů
- lze spalovat různé druhy paliv (i méněhodnotná paliva)
- obsahuje-li palivo málo popelovin, přidávají se popeloviny uměle

VŠB - Technická univerzita v Ostravě, Výzkumné energetické centrum

Dělení fluidních ohnišť

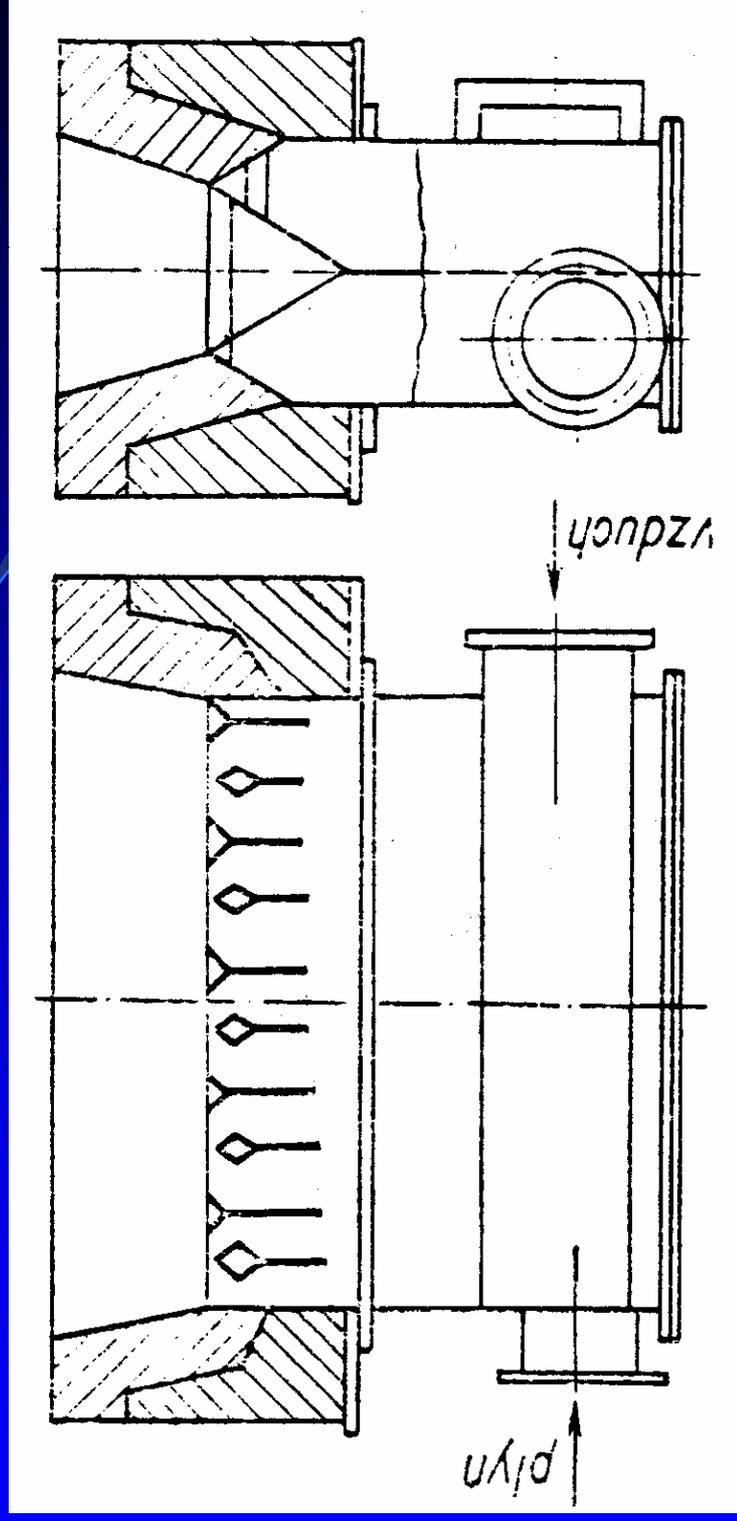
- atmosférická - spalování probíhá za tlaku přibližně stejném jako je v okolní atmosféře
- přetlaková – zvýšení tlakových poměrů v ohništi, zvýšení účinnosti spalování
- se stacionární fluidní vrstvou – spalování ve vznosu s rozeznatelnou hladinou vrstvy
- s cirkulující fluidní vrstvou – částice ve vrstvě obíhají přes cyklon zpět do ohniště dokud nevyhoří
- Ignifluid – přechod mezi roštovým a fluidním ohništěm, spalování v nehybné vrstvě s nakypřenou

částí

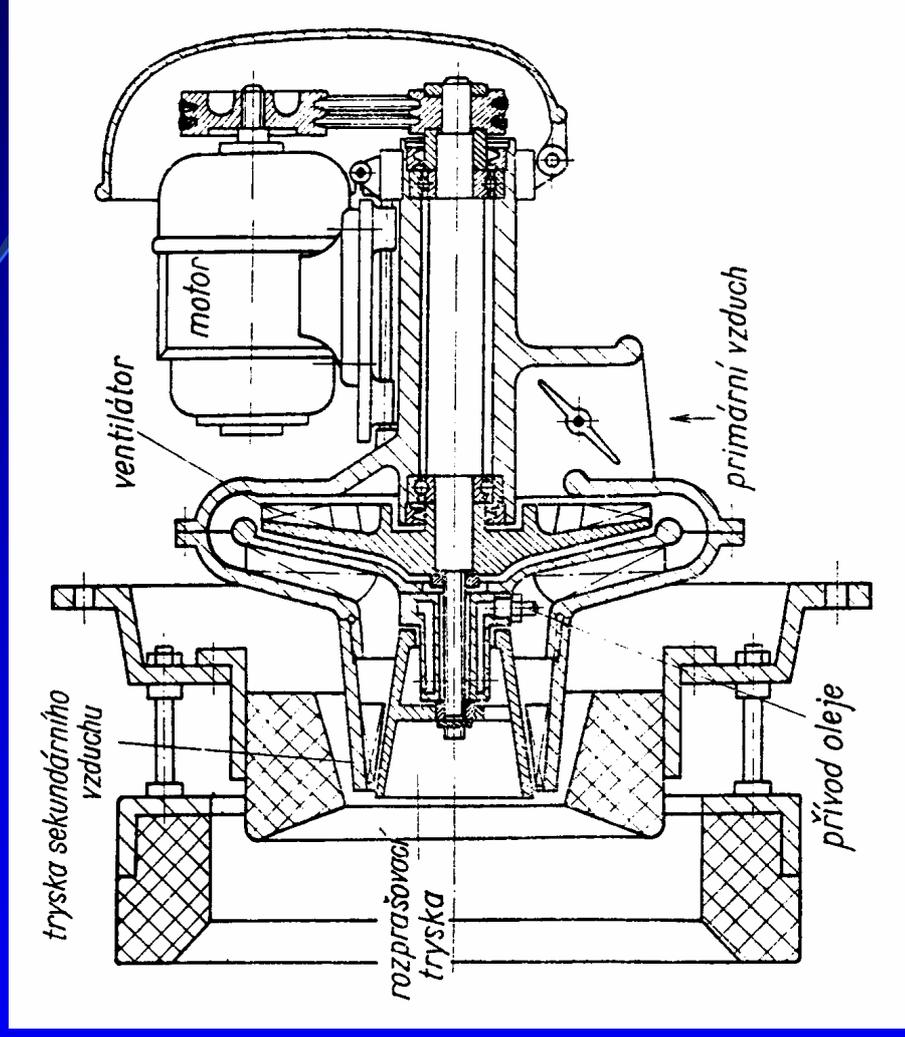

VŠB - Technická univerzita v Ostravě, Výzkumné energetické centrum

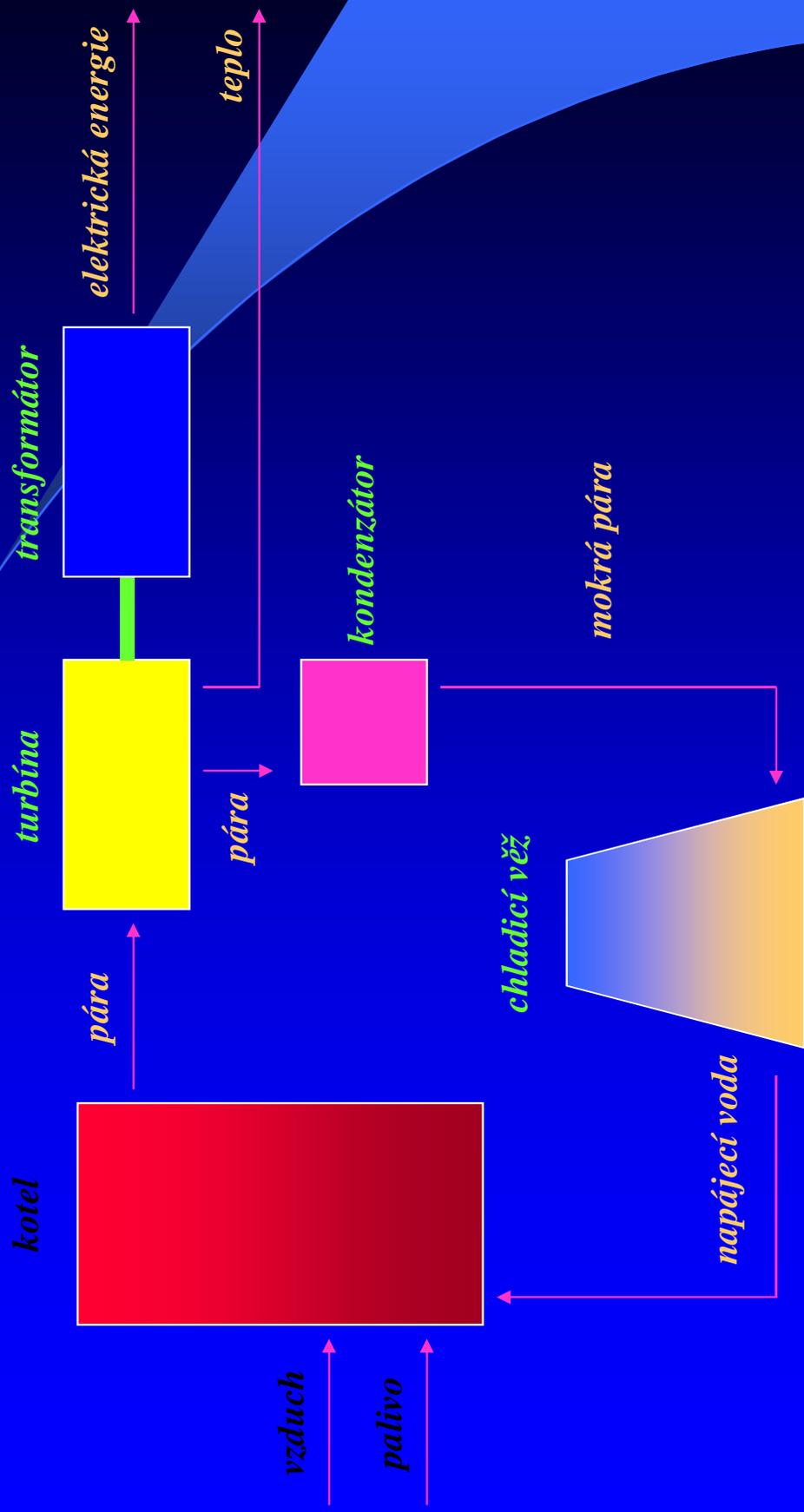
Spalovací zařízení pro spalování plynných a kapalných paliv

Spalovací zařízení pro spalování plynných a kapalných paliv

Teplárna

Stanovení účinnosti kotlů přímou metodou

$$\eta = 100 \cdot \frac{Q_2}{Q_1}$$

- Q_1 teplo přivedené do ohniště zahrnující chemické a fyzické teplo obsažené v palivu, teplo spalovacího vzduchu a předehřátých plynů cizím zdrojem tepla (kotle na odpadní teplo)
- Q_2 teplo odvedené z ohniště vodou v ohříváku vody a páře v přehříváku a přihříváku páry

Stanovení účinnosti kotlů nepřímou metodou

$$\eta = 100 - \sum_i \xi_{ci}$$

$$\sum_i \xi_{ci} = \xi_c + \xi_{co} + \xi_f + \xi_k + \xi_{sv} + \xi_{ch}$$

- ξ_c ztráta hořlavinou v tuhých zbytcích
- ξ_{co} ztráta hořlavinou ve spalinách
- ξ_f ztráta fyzickým teplem tuhých zbytků po spalování
- ξ_k ztráta citelným teplem spalin (komínová)
- ξ_{sv} ztráta teplem chladicí vody
- ξ_{ch} ztráta sdílením tepla do okolí

Ztráta hořlavinou v tuhých zbytcích ξ_{Cs}

pro spalování tuhých paliv

$$\xi_c = \sum_i \xi_{Ci} = \xi_{Cs} + \xi_{Cp} + \xi_{C1} + \xi_{Cr} + \xi_{Cb}$$

- ξ_{Cs} ztráta hořlavinou ve škváře nebo ve strusce (tj. v ohništi)
- ξ_{Cp} ztráta hořlavinou v popílku (tj. zachycené TZL v odlučovači)
- ξ_{C1} ztráta hořlavinou v úletu (TZL odcházející komínem)
- ξ_{Cr} ztráta hořlavinou v propadu (roštové kotle)
- ξ_{Cb} ztráta hořlavinou v uhelném prášku v brýdách (práškové kotle s otevřeným mlecím okruhem)

Ztráta hořlavinou v tuhých zbytcích ξ_{Cs}

pro ξ_{Ci} , kde $i = s, p, l, b$, platí:

$$\xi_{Ci} = \frac{C_i}{100 - C_i} \cdot \frac{X_i}{100} \cdot \frac{A^r}{q_i} \cdot Q_{iCi}$$

- ξ_{Ci} ztráta hořlavinou v uvažovaném druhu tuhých zbytků [%]
- C_i obsah hořlaviny v uvažovaném druhu tuhých zbytků [%]
- X_i obsah popela zachyceného v palivu v uvažovaném druhu tuhých zbytků, vztažený k obsahu popela v palivu přivedeném do kotle [%]
- A^r obsah popela ve spalovaném palivu [%]
- q_i teplo přivedené do kotle spálením 1 kg paliva [kJ/kg]
- Q_{iCi} výhřevnost hořlaviny v uvažovaném druhu tuhých zbytků [%], lze uvažovat s hodnotou 32 600 kJ/kg (pro C jako hořlavinu)

Teplo přivedené do kotle spálením 1 kg paliva

$$q_i = Q_i^r + \Delta i_{pv} + x \cdot V_{vz} \cdot \Delta i_{vz}$$

Q_i^r výhřevnost paliva [kJ/kg]

Δi_{pv} přírůstek entalpie paliva po přehřátí v cizím zdroji [kJ/kg]

x podíl vzduchu ohřívajícího cizím zdrojem k celkovému množství

V_{vz} objem vzduchu za normálních podmínek, který je přiveden za účelem
spálení 1 kg paliva [m³/kg]

Δi_{vz} přírůstek entalpie spalovacího vzduchu za normálních podmínek ohřátého
v cizím zdroji [kJ/m³]

Nejčastěji však lze uvažovat $q_i = Q_i^r$

pro kapalná paliva je obvykle $\xi_C = 0$

pro plyná paliva je vždy $\xi_C = 0$

Ztráta hořlavinou ve spalínách ξ_{CO}

$$\xi_{CO} = \frac{100 - \xi_C \cdot 12610 \cdot \omega_{CO} + 10798 \cdot \omega_{H_2} + 35818 \cdot \omega_{CH_4}}{100} \cdot V_{PS}$$

ξ_C ztráta hořlavinou v tuhých zbytcích

ω_{CO} obsah CO v plyných spalínách [%]

ω_{H_2} obsah H_2 v plyných spalínách [%]

ω_{CH_4} obsah CH_4 a vyšších uhlovodíků v plyných spalínách [%]

q_I teplo přivedené do kotle spálením 1 kg paliva [kJ/kg, kJ/m³]

V_{PS} objem suchých spalín (při normálních podmínkách) vzniklých z 1 kg (m³)

paliva [m³/kg, m³/m³]

Ztráta fyzickým teplem tuhých zbytků po spalování ξ_F

$$\xi_{\text{F}} = \sum_i \xi_{\text{Fi}} = \xi_{\text{Fs}} + \xi_{\text{Fp}} + \xi_{\text{F1}} + \xi_{\text{Fr}}$$

ξ_{Cs} ztráta fyzickým teplem ve škváře nebo ve struce (tj. v ohništi)

ξ_{Cp} ztráta fyzickým teplem v popílku (tj. zachycené TZL v odlučovači)

ξ_{Cl} ztráta fyzickým teplem v úletu (TZL odcházející komínem)

ξ_{Cr} ztráta fyzickým teplem v propadu (roštové kotle)

Ztráta fyzickým teplem tuhých zbytků po spalování ξ_F

pro ξ_{Fi} , kde $i = s, p, l, r$, platí:

$$\xi_{Fi} = \frac{X_i}{100 - C_i} \cdot \frac{A^r}{q_i} \cdot c_i \cdot t_i$$

- ξ_{Fi} ztráta fyzickým teplem v uvažovaném druhu tuhých zbytků [%]
- X_i obsah popela zachyceného v palivu v uvažovaném druhu tuhých zbytků, vztažený k obsahu popela v palivu přivedeném do kotle [%]
- C_i obsah hořlaviny v uvažovaném druhu tuhých zbytků [%]
- A^r obsah popela ve spalovaném palivu [%]

Ztráta fyzickým teplem tuhých zbytků po spalování ξ_F

$$\xi_{Fi} = \frac{X_i}{100 - C_i} \cdot \frac{A^r}{q_i} \cdot c_i \cdot t_i$$

q_i teplo přivedené do kotle spálením 1 kg paliva [kJ/kg]

c_i střední měrná tepelná kapacita uvažovaného druhu tuhých zbytků při

teplotě t_i [kJ/kg/K]

t_i teplota tuhých zbytků [°C]

Hodnoty ztrát fyzickým teplem v úletu a propadu jsou zanedbatelně malé

Ztráta citelným teplem spalin (komínová) ξ_K

$$\xi_K = (100 - \xi_c) \cdot \frac{V_{PV} \cdot c_{PV} \cdot (t_K - t_{VZ})}{q_I}$$

ξ_c	ztráta hořlavinou v tuhých zbytcích
V_{PV}	objem vlhkých spalin (při normálních podmínkách) vzniklých z 1 kg (m^3) paliva [m^3/kg , m^3/m^3]
c_{PV}	střední měrná tepelná kapacita vlhkého vzduchu při teplotě t_K [$kJ/kg/K$]
t_K	teplota spalin odcházejících z kotle [$^{\circ}C$]
t_{VZ}	teplota vzduchu vstupujícího do kotle [$^{\circ}C$]
q_I	teplo přivedené do kotle spálením 1 kg paliva [kJ/kg]

Ztráta sdílením tepla do okolí ξ_{CH}

- její velikost se určí z nomogramu
- je závislá na velikosti jmenovitého a okamžitého výkonu kotle
- ztráta sáláním a vedením tepla do okolí

Vliv spalovacích procesů na ŽP

Znečištění ovzduší

- způsobují nejen vizuální nepříjemnosti, ale také zdravotní
- zvýšení úmrtnosti, počtu nemocných, otrav
- člověk musí dýchat i inertní složky (N₂), vzduch (79% N₂, 21% O₂)
- čisté ovzduší nikdy neexistovalo – rozklad živočichů a rostlin, požáry
- od r. 1850 nárůst znečištění ovzduší – rozvoj uhelných technologií
- smog (smoke a fog – kouř a mlha) – ve všech velkých městech
- čistý vzduch stojí mnoho peněz, ale znečištěný ještě víc (zdravotně nezávadné ovzduší je levnější, než platba za škody znečištěním způsobených)
tuhé, kapalné a plynné znečišťující látky
- svým působením poškozuje zdraví lidí, organismů a majetek

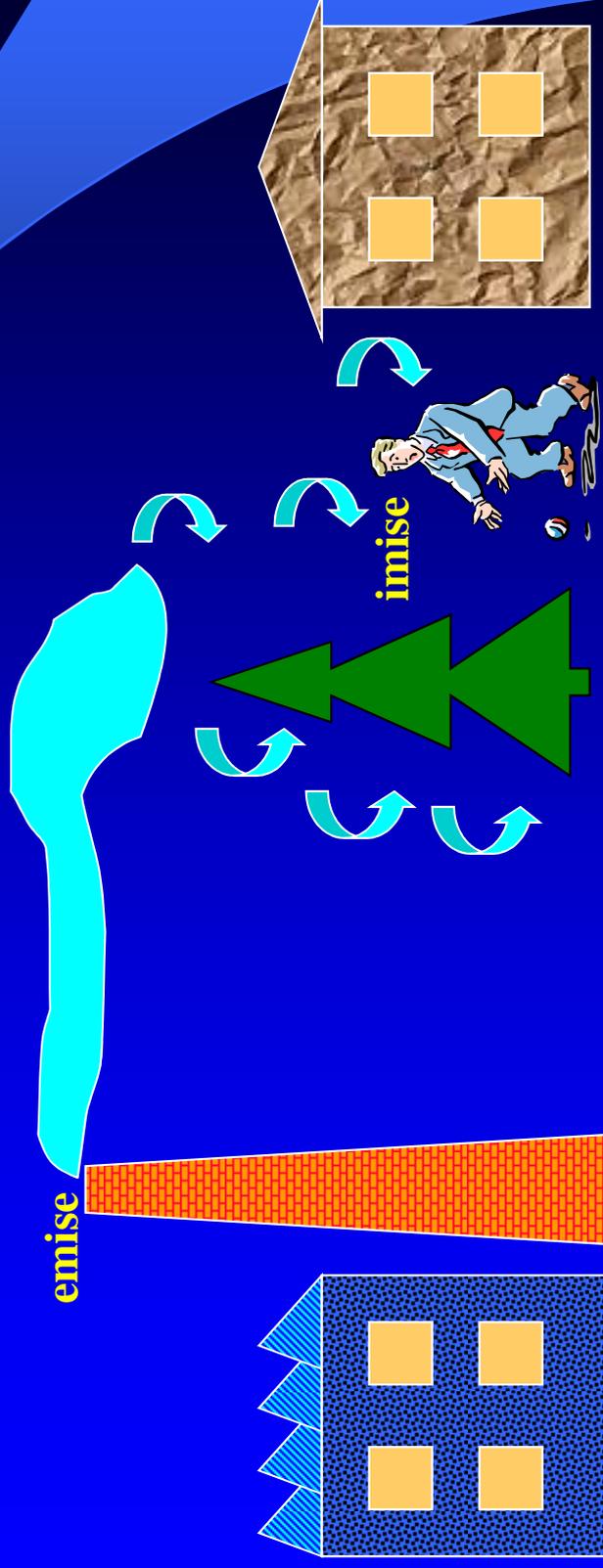
Definice emisí a imisí

Emise

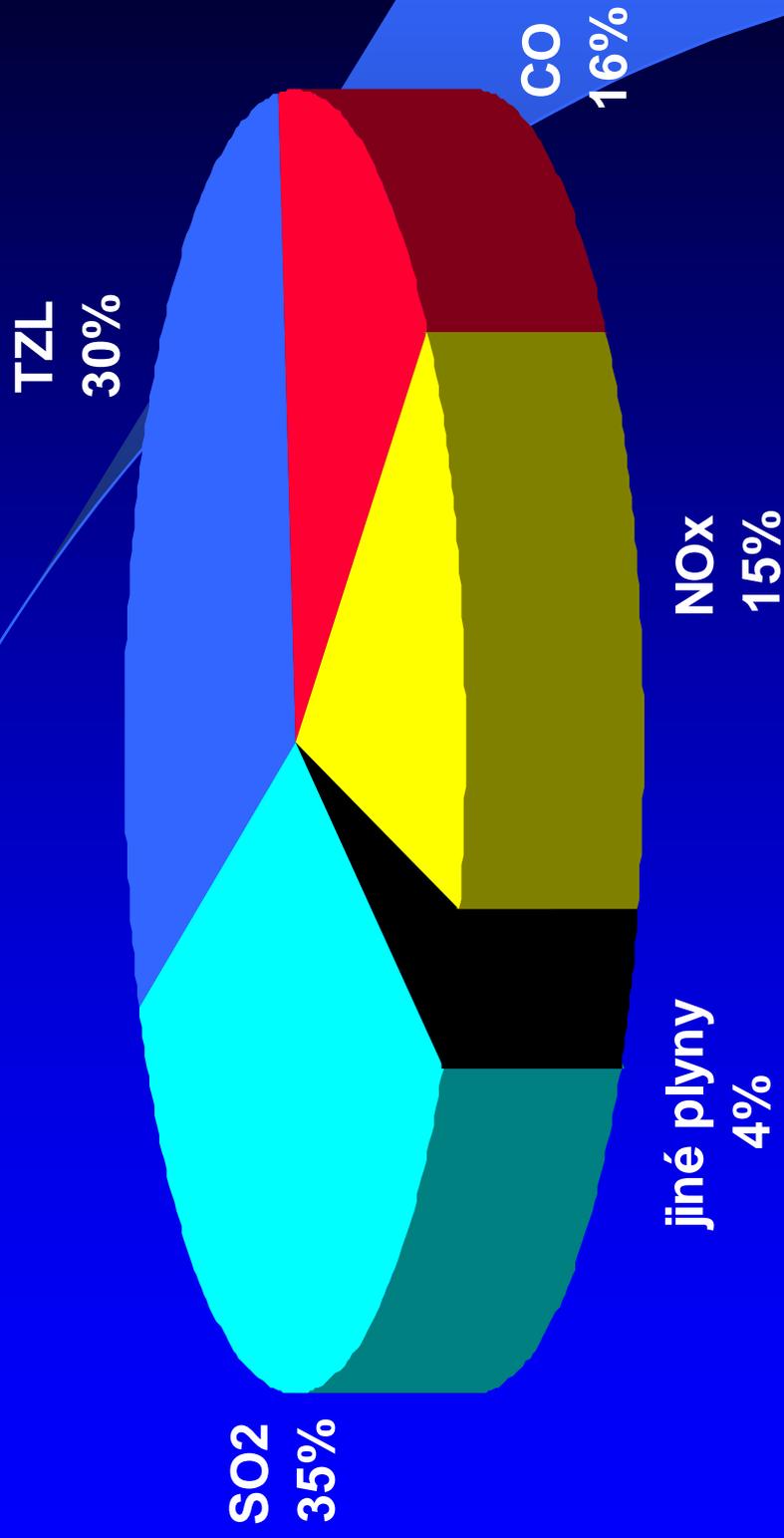
- znečišťování ovzduší – vypouštění znečišťujících látek do ovzduší – děj
- znečištění, tepla, hluku, elektromagnetického záření, radioaktivních prvků

Imise

- znečištění ovzduší, obsah látek v ovzduší v takové míře, že se nepříznivě projeví na životním prostředí - stav
- škodlivé látky v přízemní vrstvě atmosféry

Podíl škodlivin na celkovém znečištění

Tuhé znečišťující látky

Složení:

- prach – polétavý, jemný, hrubý, různé nečistoty, kouř, prachový aerosol

Rozlišení podle velikosti částic:

- $> 0,5 \mu\text{m}$ – při vdechnutí jsou zadrženy v dýchacích cestách
- $0,1 - 0,5 \mu\text{m}$ – sedimentují
- $0,25 - 0,5 \mu\text{m}$ – jsou zadrženy v alveolách
- $< 0,25 \mu\text{m}$ – vydechujeme
- $< 0,1 \mu\text{m}$ – ulpívají po nárazu na předmětech, při vzájemných nárazech se shlukují do větších celků – koagulují

Plynné znečišťující látky

- výbuchy sopek, požáry lesů – zanedbatelné množství
- antropogenní činnost – markantní podíl
- hlavní producenti PZL – energetika, hutnictví, chemický průmysl, koksárenství
- oxidy síry
- oxidy uhlíku
- oxidy dusíku

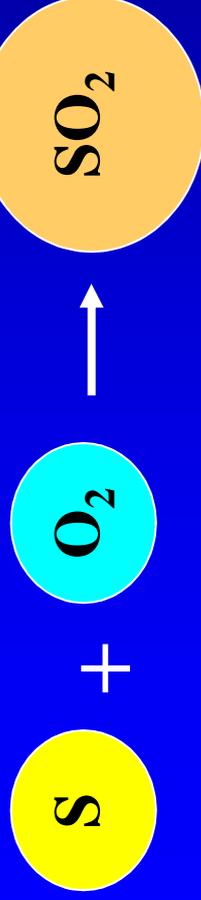
Sloučeniny síry

SO₂ – hlavní znečišťující složka (velká množství, velmi nepříznivé účinky)

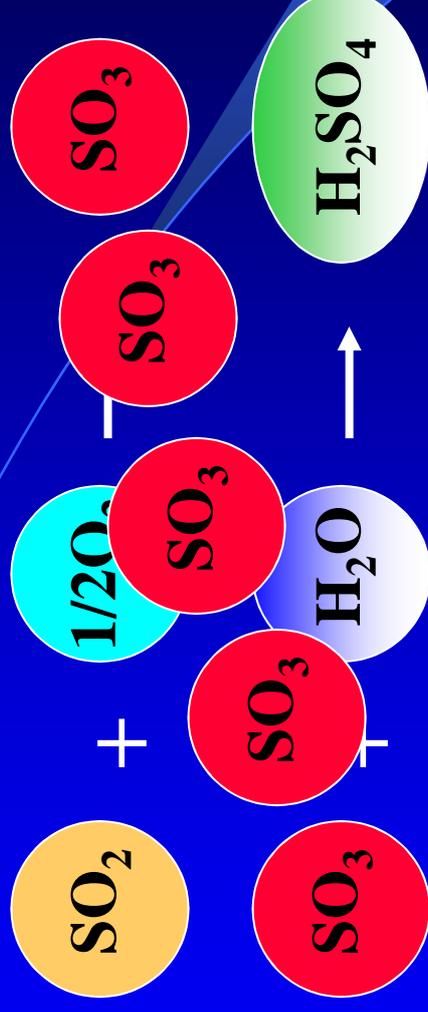
- spalování uhlí, energetika
- výroba kys. sírové
- některá uhlí obsahují více než 5 % S (severočeská U 1 – 4 % S, ostravská U 0,7 % S)
- formy S (elementární, organická, sírníková – spalitelné, sírníková – nespalitelná)
- ze známého obsahu S^r v palivu:

kapalná paliva 20 · S^r [kg SO₂/ t paliva]

tuhá paliva 19 · S^r [kg SO₂/ t paliva] (5% přejde do popele – nespalitelná S)

Podoby síry

- rychlost oxidace SO_2 na SO_3 závisí na pověrnostních podmínkách - teplota, sluneční svít, přítomnost katalyzátorů
- SO_3 je okamžitě hydratován vzdušnou vlhkostí na aerosol H_2SO_4
- H_2SO_4 reaguje s alkalickými prachovými částicemi za vzniku síranů
- je – li v ovzduší nedostatek částic, dostává se H_2SO_4 do srážkových vod – okyselení na $\text{pH} < 4$
- takto vznikají kyselé deště – uvolňují z půdy Cu, Pb, Cd a poškozují půdní mikroorganismy a vodu

Fyziologické působení SO₂

- poškození dýchacích cest
- zvýšení akutního a chronického astma, bronchitidy, rozedmy plic
- malé koncentrace SO₂ – hynutí lišejníků
- poškození fotosyntetického aparátu vyšších rostlin, nejvíce působí na jehličnany (neopadávají, zvýšené koncentrace)
- r. 1952 – Londýn – největší smogová katastrofa ϕ SO₂ 1800, max. 3800 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ – zemřelo okolo 4000 lidí

Koncentrace s vyššími hodnotami způsobují:

- 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ – dlouhodobě – choroby krevního oběhu, bronchitida, zvýšení úmrtnosti
- 100 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ – dráždění očí a horních dýchacích cest
- 500 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ – poškození činnosti mozkové kůry
- 2500 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ – snižuje průchodnost kyslíku v plicích - udušení

Sloučeniny dusíku

- souhrnně se označují jako NO_x
- patří zde NO_2 , NO (90%), N_2O , N_2O_4 (dimer), (N_2O_3)
- producenti – spalovací zařízení s vysokými teplotami

Druhy NO_x :

- vysokoteplotní – oxidace N ze spalovacího vzduchu za vysoké teploty
- palivové - oxidace N chemicky vázaného v palivu
- promptní – chemicky vázaný N radikálovými reakcemi na rozhraní plamene

Emise dusíku

Velikosti emisí NO_x u různých typů kotlů:

- plynové – 240 – 1400 mg/m^3
- na topný olej – 500 – 1500 mg/m^3
- granulární – 800 – 1700 mg/m^3
- výtavné – 1600 – 1700 mg/m^3
- fluidní – do 800 mg/m^3
- automobily – nad 1000 mg/m^3 (snížení v tříšložkových katalyzátorech)

Limity NO_x :

- emisní limit – 650 mg/m^3 (výtavné kotle 1100 mg/m^3)
- imisní limit – 100 $\mu\text{mg}/\text{m}^3$
– 200 $\mu\text{mg}/\text{m}^3$ krátkodobé maximum

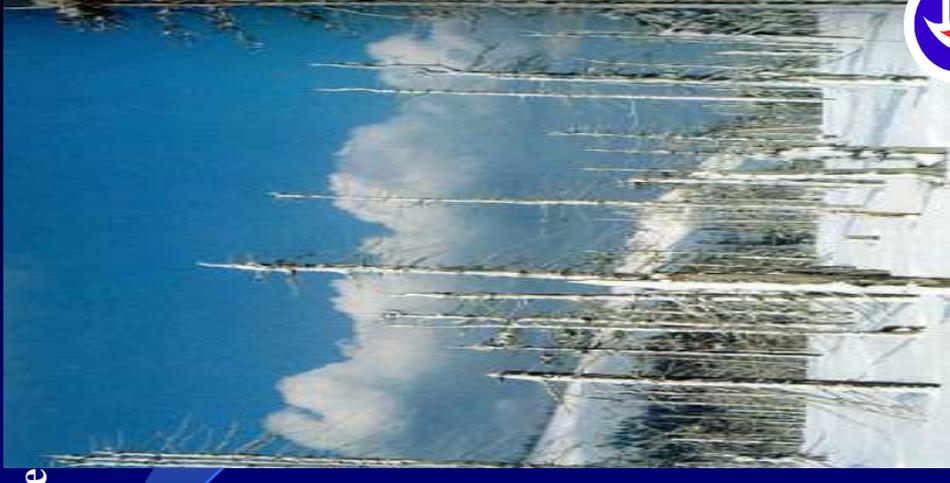
Fyziologické působení NO_x

- nepříznivě působí na vnitřní orgány lidí
- váže se na hemoglobin – zhoršuje transfer O₂ z plic do krevního oběhu
- vznik nádorových onemocnění, onemocnění dýchacích cest
- zvyšuje oxidační potenciál atmosféry
- novodobé smogy – vysoký obsah NO_x

Působení kyselých dešťů

- uvolňují těžké kovy z půdy – dostávají se do potravního řetězce
- Al – ukládá se v nervových buňkách a způsobuje demenci
  - předčasné stařecké oslabení rozumových schopností
- při pH 6 hynou koryši a měkkýši
- pH < 4 – přežívá jen málo citlivý hmyz
- poškození a ztráta listů a jehličí
- vyluhování živin z rostlin a uvolnění toxických látek
- zapříčiňuje korozi, poškozuje historické budovy a stavby

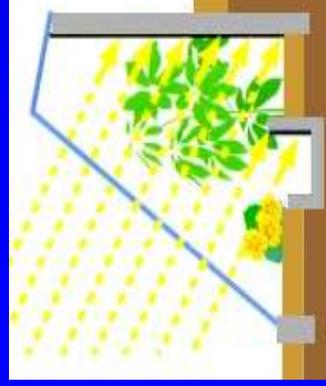
Globální oteplování země

- střídání mezíob oteplování a ochlazování
- hlavní příčinou jsou skleníkové plyny
- skleníkové plyny propustí sluneční záření, ale zadrží od země odražené

dlohovlnné záření

- oteplení způsobí
  - útlum vodních srážek
  - zmenšení odtoku vod o 10 % (při zvýšení teploty o 1°C)
- snížení produkce energie z vodních děl

Hlavní skleníkové plyny

- H_2O , CO_2 , CH_4 , N_2O , freony, troposférický ozon
- dominantním plynem je vodní pára – podílí se 60 – 70 % na skleníkovém efektu
- CO_2 – 25 % podíl na skleníkovém efektu
- obě účinnosti nelze sčítat, protože se pásma H_2O a CO_2 překrývají

Halogenové uhlovodíky

- třetí neúčinnější plyny z hlediska skleníkového efektu
- 0,6 Mt ročně na celém světě
- vysoce stabilní produkty – setrvávají v atmosféře až 500 let

Hlavní skleníkové plyny

CO₂

- současně přes 350 ppm
- ročně se celosvětově vyprodukuje asi 20 Gt
- pro stabilizaci současného stavu je nutno snížit produkci o 50 – 60 %

Produkce CO₂ při spalování:

1 kg paliva	kg CO ₂
HU	1,3
ZP	2,0
ČU	2,2
benzín, nafta	3,0
TTO, LTO	3,1
koks	3,2

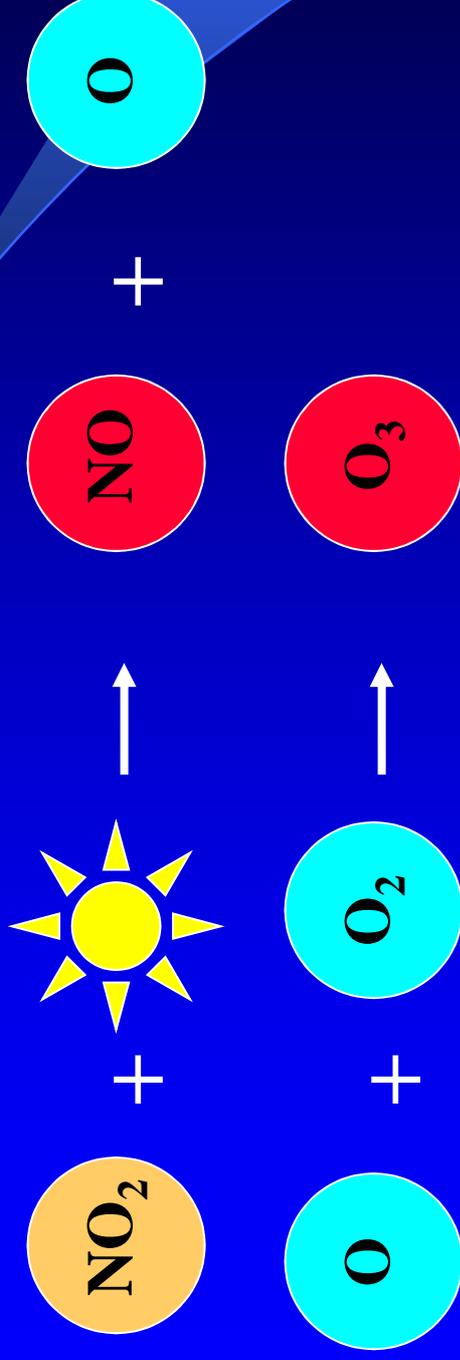
CH₄

- další významný plyn
- 1,7 ppm, důlní činnost
- těžba a doprava plynů a uhlí
- potřebné snížení o 15 – 20 %

Ozon O₃

- bezbarvý, jedovatý plyn
- zpomaluje růst a vývin kořínků vegetace
- převážná část O₃ vzniká fytolýzou NO₂

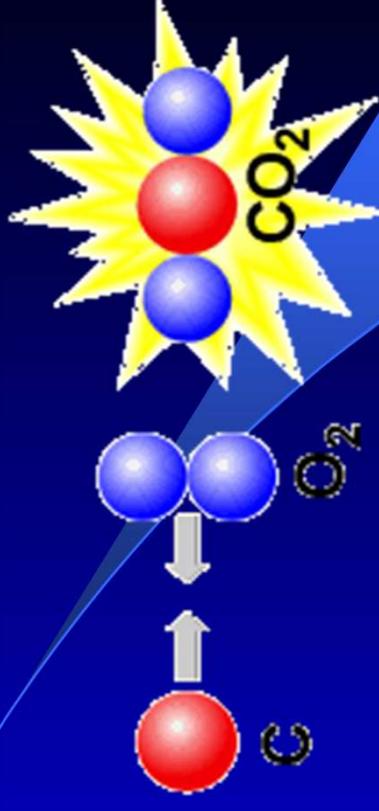
Limity O₃

- > 200 µg/m³ dráždění očí, sliznic v nose, kašel, bolesti hlavy
- > 10000 µg/m³ smrtelná koncentrace

Sloučeniny uhlíku

- oxid uhlíčitý
- oxid uhelnatý
- polycyklické aromatické uhlovodíky
- polychlorované bifenylly

Oxid uhlíčitý

- produkt dýchání, vulkanické činnosti, rozkladu organických látek, spalování
- část se váže fotosyntézou v rostlinách
- část je zachycována ve světových oceánech
- způsobuje doplňkový skleníkový efekt

Sloučeniny uhlíku

Oxid uhelnatý CO:

- produkt nedokonalého spalování
- součást kouřových výfukových plynů
- je obsažen v koksárenském, vysokopecním a degazačním plynu
- oxidace – přechod na CO₂ vyžaduje několik měsíců až let
- silně toxický
- s hemoglobinem vytváří pevný karboxyhemoglobin
- váže se několikrát rychleji na krev než O₂, vede k udušení, otravě

